

Onsdagen den 13 november

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1 Försäljning av statlig mark på Järvaältet, m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande nr 35 i anledning av motioner om ändring av 1966 års avtal angående försäljning av statlig mark på Järvaältet, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1974:586 av herr Werner i Tyresö m. fl. (vpk) vari föreslagits att riksdagen mot bakgrund av i motionen anförda omständigheter skulle uttala, att regeringen bemyndigades att med berörda Järvaältskommuner uppta förhandlingar om en revidering i prissänkande riktning av ifrågavarande avtal av år 1966 samt att kunna bevilja amorteringsuppskov samt

1974:1587 av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. (c) vari hemstälts

1. att riksdagen som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts om att statens agerande som markintressent inte fick motverka den fysiska riksplaneringens intentioner,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om tilläggsdirektiv till markdelegationen (K 1957:30) att omedelbart uppta förhandlingar angående revidering av köpeavtalet med Järva kommunerna med syfte att bevara Järvaältets Sollentunadel för rekreatiönsändamål.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1587, yrkandet 1,
2. att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:586 och 1587, yrkandet 2, i vad de avsåg nedsättning av köpeskillingen för Järvaältet,
3. att riksdagen skulle avslå motionen 1974:1587, yrkandet 2, i vad avsåg bildandet av viss stiftelse,
4. att riksdagen i anledning av motionerna 1974:586 och 1587, yrkandet 2, i vad de inte behandlats ovan, skulle
 - a. för sin del besluta om anstånd med ännu ej påbörjade amorteringar enligt vad utskottet föreslagit,
 - b. som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om anstånd med vissa löpande amorteringar.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande beslut angående köpeskillingen för Järvaältet av herr Claeson (vpk) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionen 1974:586 och i anledning av

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvaältet, m. m.*

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

motionen 1974:1587, yrkandet 2, i vad de avsåg nedsättning av köpeskillingen för Järvafältet, som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad reservanten anförde,

2. beträffande motiv för beslut angående köpeskillingen för Järvafältet
a. av herrar Wennerfors (m), Åkerfeldt (c), Ullsten (fp), Olof Johansson i Stockholm (c), Andersson i Knäred (c) och Danell (m) samt fru Andersson i Trollhättan (c) som ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanterna angiven lydelse,

b. av herr Claeson (vpk) som – under förutsättning av bifall till reservationen nr 1 – ansett att utskottets yttrande i viss del skulle ha av reservanten angiven lydelse,

3. beträffande anstånd med vissa amorteringar av herrar Petersson i Nybro, Lindkvist, Högström, Jadestig, Häll, Persson i Karlstad och Andersson i Gamleby (samtliga s) som ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen skulle avslå motionerna 1974:586 och 1587, yrkandet 2, i vad de kunde avse förhandlingar om uppskov med vissa amorteringar.

Herr BERGMAN i Göteborg (s):

Herr talman! Det ärende som vi nu behandlar är snårigt och svårt att hitta i. Det utskottsbetänkande som ligger på riksdagens bord gör det inte lättare att se vad som döljer sig bakom rubriken. Även betänkandet är litet snårigt.

I utskottet har socialdemokraterna med lottens hjälp fått majoritet beträffande vissa delar av motiveringen men skiljer sig från utskottet i övrigt beträffande de s. k. klämmarna. Jag förmodar att det under debattens gång skall bli klart vilka meningar utskottet och de olika partierna i utskottet har hävdad.

Låt mig, innan jag går in på det, säga någonting om bakgrunden till detta ärende. Jag förmodar att kunskaperna härom inte är så stora i dag bortsett från de ledamöter som kommer ifrån näraliggande trakter. Men vi andra har inte så färsk kunskap i detta ämne.

1966 sålde staten Järvafältet för 240 miljoner kronor. Priset skulle även täcka kostnaderna för de militära utflyttningarna från fältet. Försäljningen skedde enligt de regler som gällde för annan försäljning av statlig mark samt för expropriation av enskild mark. Bestämmelser finns om kompensation för sådan utflyttning som det här är fråga om.

När kommunerna köpte området visste de inte exakt hur de skulle använda det. Det fanns en planskiss från 1963, vilken låg till grund för de bedömningar som då gjordes. Köparkommunerna kom inbördes överens om hur köpeskillingen skulle fördelas enligt antagandena i den markdisposition som planskissen innehöll. Man kom också överens om att

man när planfördelningen var klar skulle omfördela köpeskillingen mellan kommunerna.

I 1963 års planskiss ingick att ett område skulle avsättas såsom sammanhängande grönområde. Det området preciserades i ett förslag till dispositionsplan som gjordes upp 1968. Området är punktmarkerat på den karta som finns fogad till utskottsbetänkandet såsom bilaga 4 och som är rätt lärorik att ta del av. Kartan hjälper en att rätt bedöma frågan i dag. Sollentuna kommun godkände den planen.

1971 meddelade länsstyrelsen beslut om interimistiskt naturreservat på ett område som i stort sett stämde med det grönområde som finns utmärkt på 1968 års plan. Gränserna för området har på kartskissen i bilaga 4 markerats med kraftiga punkter. Beslutet gällde tre år. Det skulle ha gått ut i sommar men har förlängts ytterligare ett år.

Sollentuna kommun krävde i riksplanesammanhang att reservatområdet skulle vidgas österut. Gränserna för den då föreslagna utvidgningen för Sollentuna kommun är markerade med små kvadrater på kartan. Konflikten skall enligt vanliga regler lösas av regeringen om parterna inte kommer sams.

På kartan är med lodräta streckmarkeringar inlagda de områden inom Sollentuna kommun som enligt 1963 års planskiss avsågs att bebyggas. Det var således den bebyggelsen man utgick ifrån när man skrev 1966 års avtal. Det visar bl. a. att även om kommunen får sin vilja igenom i fråga om det utvidgade reservatet, så är bebyggelsemöjligheterna inte minskade jämfört med 1966 års antaganden. Det är, ärade kammarledamöter, en central fråga i den diskussion vi skall föra med anledning av de motioner som har väckts.

Det finns två motioner. Den ena kommer från vänsterpartiet kommunisterna, som herr Claeson kommer att bli talesman för. Där hävdas att priset är för högt och bör justeras nedåt för att man den vägen skall åstadkomma lägre boendekostnader för dem som är bosatta och kommer att bosätta sig på Järvaområdet. Herr Claeson kan glädja sig åt att han på den punkten uppträder med en viss konsekvens. Företrädare för hans parti hävdade nämligen i debatten om avtalet att priset var för högt, även om det inte fanns någon motion om den saken. När avtalet slöts pläderade en talesman för kommunisterna – på den tiden behövde partiet inte tala om att det var ett vänsterparti – för samma tankegångar som herr Claeson nu förmodligen kommer att tala för.

Jag vill på den punkten hävda att när staten säljer mark till kommuner eller enskilda, bör det ske efter samma regler och med samma prisbedömning som när enskilda eller kommuner köper mark av andra enskilda. Det kan inte finnas skäl för att de som har turen att kunna köpa en bit statlig mark skall komma över marken billigare än den gör som köper ett område ägt av någon enskild. Samma regler som finns i expropriationslagen bör också gälla för sådana här affärer, och det är vad som skett i detta fall.

Nu är jag i den lyckliga omständigheten att någon annan skall tala

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvaåfältet, m. m.*

för vissa delar av utskottsmajoriteten, i varje fall enligt noteringarna på kammarkansliet. Det är herr Olof Johansson i Stockholm, som i sin motion också önskar en prisreduktion men som nu haver sig omvänt till bättre tankar och avstår från sitt motionsyrkande. Det måste ju innebära att han tänkt igenom frågan grundligt, och ett vittnesmål från en som sig bättrar är ju mera effektivt än om jag pläderar för det riktiga i det ståndpunktstagandet. Jag avvaktar med spänning de argument mot herr Claesons motion som herr Olof Johansson kommer att presentera här.

Centerpartimotionen utgår från riksplaneresonemang, bevarandeintressen och sådana saker. Motionärerna vill att man skall ta upp en diskussion om priset med tanke på en annan disposition av marken än vad man säger gällt från början. Motionärerna har krav på prisreduktion, alternativt att en stiftelse skulle bildas för att med statens hjälp få till stånd resurser att utöka naturreservatet.

Nu har herr Olof Johansson helt frånträtt motionens yrkande på dessa punkter, och han har tillsammans med de andra borgerliga ledamöterna i utskottet ställt sig bakom kommunisternas krav på anstånd med betalningarna. Där står de nu.

Kravet på anstånd finns alltså inte i centerpartimotionen. Det finns i kommunisternas motion, men där bygger det kravet på förhållandet att man förväntar sig förhandlingar om en prisreduktion. I avvaktan på förhandlingar om priset begärs alltså anstånd med betalningen. Det finns ett logiskt samband mellan kravet på anstånd och kravet på prisreduktion, och det är något helt annat än vad som förespråkas i den reservation som herr Olof Johansson väl är huvudtalare för. Där anförs nämligen att anstånd behövs för att den berörda kommunen skall få större frihet i planeringen.

Vilken större handlingsfrihet i planeringen ett anstånd kan ge är för mig helt obegripligt. Friheten att planera finns ju redan, och skulle planeringen och kommande beslut ge ett annat resultat exempelvis i fråga om naturreservat så finns det ju bestämmelser om hur de ekonomiska frågorna i så fall skall regleras. Ett anstånd för handlingsfrihet är väl täckning för någonting annat än vad som står i reservationen. Det är, som jag tidigare påpekat, klart dokumenterat i bilaga 4 till betänkandet att de utbyggnadsplaner som Sollentuna kommun hade när den tecknade under avtalet 1966 inte berör de utvidgade ambitioner som Sollentuna de sista av dessa dagar har presterat. Jag tror att det är rätt viktigt att man klarar ut den delen.

Då kan man fråga sig varför Sollentuna kommun är så på alerten i denna sak. Svar på den frågan får man när man läser dagens tidningar och gårdagens Expressen. Jag skall bara läsa ett stycke ur Expressen:

”Om riksdagen inte räcker en hjälpende hand till Sollentuna kommer kommunens invånare sannolikt att drabbas av ytterligare skattechöjningar under de närmaste åren.”

Det finns mer sagt i den saken, och frågan berörs också i Dagens

Nyheter i dag. Och det är väl detta som saken gäller. Men om nu Sollentuna kommun har behov av ett ekonomiskt bidrag från staten, bör väl det ges i andra former och efter mera generella regler och inte grundas på den tillfälligheten att Sollentuna kommun har köpt mark av staten och den vägen skall försöka åstadkomma en sorts skatteutjämning. Då föreställer jag mig att andra kommuner i riket vill blanda sig i leken, sådana som inte har vågat köpa mark av staten men som kanske behöver få ekonomisk förstärkning. Det är ju för övrigt många kommuner som haft bekymmer med att deras expansionsteorier inte har förverkligats.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till reservationen 3 och i övrigt till vad utskottet hemställt.

Herr DANELL (m):

Herr talman! Herr Bergman i Göteborg har utvecklat innebörden av både utskottsmajoritetens och sitt eget förslag, varför jag inte närmare behöver gå in på vad de olika alternativen tekniskt innebär. Jag skall därför bara i korthet redovisa varför vi moderater har hamnat på den linje vi gjort i utskottsarbetet.

Det är speciellt två skäl som har styrt vårt arbete i syfte att försöka se till att de tunga amorteringarna för Järvafältskommunerna på den skuld de har till staten efter avtalet 1966 skall kunna skjutas upp.

Först och främst är det uppenbart, med utgångspunkt i bl. a. den berörda departementschefens egna uttalanden, att avtalet grundades på prognoser som tydde på en fortsatt mycket hög befolkningstillväxt i Storstockholmsområdet. Således ansåg alla berörda att bostäder för ca 100 000 människor skulle byggas på Järvafältet. Självfallet påverkade detta den avtalade köpeskillningens höjd. I dag vet vi att bl. a. genom statsmakternas egna ödesdigra beslut om utflyttning av statliga verk har såväl den väntade befolkningstillväxten som annan expansion i Storstockholmsområdet uteblivit de senaste åren. Grunderna för avtalet är således undanryckta. Tiotusentals sysselsättningstillfällen har gått förlorade jämfört med de prognoser som fanns i mitten på 1960-talet.

Att det verkligen var andra grunder som formade och påverkade avtalet från 1966 framgår av avtalstexten. I utskottsbetänkandet står det exempelvis på s. 14 i § 6 mom. 3:

”Kommunerna skola vid de överlättna områdenas planläggning och utbyggnad tillse dels att ändamålsenliga lokaler anvisas för sådana statliga funktioner som post, tele, polis m. m., dels ock att plats i anslutning till centrumbebyggelse beredes för byggnader för annan statlig förvaltning med en sammanlagd bruttovåningsyta av ungefär 100 000 m².”

Av mom. 4 framgår att man också kom överens om att Järvafältskommunerna skulle se till att det fanns plats för minst 5 000 studentbostäder. Jag ringde i dag till byggnadsstyrelsen och frågade: Har ni någon gång haft en tanke på att försöka utnyttja det som står i 6 § i avtalet? Man behövde inte tänka så länge innan man svarade: Hitills har det inte varit aktuellt att utnyttja denna paragraf. Alla vi som kan Stor-

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

stockholmsproblemen förstår varför!

Det andra skälet till att vi moderater i utskottet intagit den ståndpunkt som vi gjort är att vi, i dagens svåra situation för de berörda Järvafältskommunerna, tycker att man åtminstone bör ge dessa handlingsfrihet, ett andrum i deras arbete. Det krävs handlingsfrihet inte minst med tanke på kommande beslut gällande den fysiska riksplaneringen. Det är viktigt att komma ihåg att de borgerligas förslag att ge de berörda kommunerna uppskov med amorteringarna inte kan kosta staten någonting.

Herr talman! Många av de problem som ligger bakom utskottsmajoritetens förslag om uppskov med amorteringarna är faktiskt ett resultat av ett utspel som Stockholms socialdemokrater gjorde i en kommunal valkampanj i början av 1960-talet då man på valdagen lovade att man skulle bygga för 100 000 människor på Järvafältet. Man blev tvungen att försöka uppfylla detta löfte. I dag är förmodligen alla Stockholmsbor djupt tacksamma för att det inte blev lägenheter byggda för 100 000 människor. I dag har vi helt andra värderingar bakom bostadspolitiken – mera luft, lägre hus, markbostäder – som gör det omöjligt att uppfylla dessa gamla krav. Men framför allt har vi inte förutsättningar att uppfylla dem. De tomma lägenheterna i Stockholmsområdet är ett tillräckligt bevis för att den målsättning man hade i början av 1960-talet inte hade någonting med verkligheten att göra. Höghusextremismen är väl snart historia, må vi hoppas!

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservationen 2 a.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Sedan avtalet mellan staten och de s. k. Järvafältskommunerna slöts 1966 om att dessa fem kommuner skulle överta markområdet Järvafältet har förutsättningarna för detta områdes användning avsevärt förändrats.

Det mycket stora behov av mark för bostadsbyggande som då fanns, vilket till stor del berodde på en kraftig inflyttning till Storstockholmsområdet, har numera reducerats. Det är givet att de nya flyttningsrörelserna – oavsett vilken uppfattning man har om dessa – måste påverka planerna på nya stora utbyggnadsområden.

Vid den tid då avtalet slöts, inriktades alla ansträngningar på att komma till rätta med den utomordentligt stora bostadsbristen i Storstockholmsområdet. Fortfarande finns ett stort behov av bostäder, främst för unga familjer, för dem som bor i dåliga bostäder och för dem som är trångbodda. Ansträngningarna kan emellertid i dag i större utsträckning inriktas på en mera differentierad markanvändning, som tillåter att större hänsyn tas till människornas behov av bl. a. rekreationsområden.

Bostadsbyggandet i Storstockholmsområdet beräknas nu komma att sänkas från över 20 000 lägenheter per år till ca 13 000. Trots att bostadsbristen sannerligen inte är bortbyggd finns det ett ganska stort antal tomma lägenheter i nyproduktionen. Samtidigt är många tusen hushåll

i Storstockholm trångbodda, saknar egen direktförhyrd bostad eller bor i undermåliga, omoderna bostäder. En av de väsentliga orsakerna till nu rådande förhållanden är de höga hyror som orsakats av profitintressena på bostadsmarknaden då det gäller kapital, mark, byggnadsmaterial, privat byggande och privat ägande av flerfamiljshus.

Inte minst markkostnaderna har som bekant stor betydelse för vad boendekostnaderna skall bli i de färdiga husen och lägenheterna.

De kostnader som Järvaältskommunerna ålagts att betala enligt avtalet med staten, 240 miljoner kronor plus räntor, skulle möjligen kunnat föräntas med en mycket intensiv markanvändning enligt de bedömningar som tidigare gjorts i de olika regionplanerna.

Kommunerna – framför allt då Stockholm och Sollentuna – måste försöka täcka sina kostnader genom att hårdexploatera området. För exempelvis Sollentunas del beräknades exploateringen ge bostäder för 45 000 människor i Alboda, Fäboda och Nysved, 30 000 i Sten och 3 000 i Tegelhagen. Det skulle ge kommunen en befolkning på 120 000 i stället för som nu ca 40 000.

Herr talman! Genom ändrade förutsättningar för markanvändningen, genom minskade möjligheter till intäkter för markförsäljning eller tomt-rättsupplåtelse har det uppstått betydande ekonomiska problem för de berörda kommunerna. Redan det år 1966 överenskomna priset måste betraktas som högt, även om markdispositionen hade blivit den som då beräknades.

Kammarkontoret i Stockholms kommun anförde i samband med köpet i sitt tjänsteutlåtande bl. a.: "Det nu avtalade priset för mark för bostadsbebyggelse överstiger det sålunda kalkylerade råmarksvärdet med 68 procent. Därest jämförelsen begränsas till att enbart avse hyreshusbebyggelse överstiger det nu framräknade priset det senast tillämpade med ungefär 75 procent. Även de å-priser som angivits för mark för industri- och institutionsändamål får anses ligga högre än vad man hittills haft anledning att räkna med."

Kontoret anförde vidare: "Från statens sida har sålunda diskussionerna rörande priset därför icke i första hand utgått från ortsprisnivå för mark av det slag och den belägenhet varom nu är fråga – en självfallen utgångspunkt för de kommunala företrädarna – utan har i stället förts med sikte på att erhålla ersättning för bortflyttningen." Vidare: "Det i upp-görelsen angivna priset utgör således resultatet av långvariga förhandlingar, som fått föras mot den allmänna bakgrunden, att kommunerna gentemot staten saknat legala möjligheter att förvärva marken i tvångsmässiga former och få ersättningsfrågan prövad i härför eljest gällande former."

Regeringen har sedan många år tillbaka, i olika sammanhang, bl. a. i direktiv till olika utredningar i markfrågor framhållit att man genom statliga åtgärder önskar underlätta kommunernas markförvärv och förhindra all markspekulation.

Senast i propositionen 1974:150 om riktlinjer för bostadspolitiken

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

konstaterar regeringen bl. a. att marken har blivit en nyckelfaktor i samhällsplaneringen men att betydande svårigheter kvarstår för kommunerna när det gäller att föra en aktiv markpolitik. Man föreslår i propositionen ett införande av s. k. markvillkor där statliga lån skall kunna utgå enbart till bebyggelse och sanering på mark som förmedlats av kommunen.

Herr talman! Helt klart är att det markpris som staten betingat sig för Järvafältet är beräknat efter andra grunder än dem som borde varit vägledande, nämligen de bostadssociala. Den sammanknytning som gjordes med kostnaderna för militärens avflyttning var ett avsteg från de bostadssociala värderingsnormer som statliga organ borde vara de första att slå vakt om. Staten bör stå som ett föredöme och ta sitt ansvar för att hålla boendekostnaderna nere.

Då nu dessutom ändrade förutsättningar kommer att innebära att betydligt färre antal människor får bära förräntningen av dessa höga markkostnader, är det motiverat att genom nya förhandlingar nu försöka sänka markkostnaderna för samtliga berörda kommuner.

Statliga markförsäljningar borde givetvis försiggå i enlighet med de principer som staten själv vill främja genom markpolitiska åtgärder. I alldeles särskild grad borde detta gälla då kommunerna uppträder som köpare. När staten för många år sedan förvärvade det område vi nu diskuterar betalade man ca 6 miljoner kronor. Sedan bestämde man alltså priset vid försäljningen år 1966 till 240 miljoner kronor.

Även med hänsyn till den penningvärdeförsämring som skett förefaller priset vara minst sagt högt, och frågan är om man inte här med skäl kan tala om oförtjänt markvärdestegring.

Det är mot denna bakgrund som vänsterpartiet kommunisterna ställer sina förslag om nya förhandlingar för en revidering av avtalet i pris-sänkande syfte och amorteringsuppskov för samtliga berörda kommuner.

Herr talman! I reservationen 2 a till civilutskottets betänkande nr 35 talar de borgerliga reservanterna bl. a. om att det är uppenbart att 1966 års bedömningar inte grundats endast på kommunala viljeyttringar, utan att staten delat och aktivt främjat expansionsplanerna. Vidare säger man att de därmed givna planeringsförutsättningarna har spelat en avgörande roll för köpet och därmed för kommunernas beredvillighet att betala ett markpris bestämt på sätt som skett och att detta pris torde ha accepterats endast med hänsyn till den väntade expansiva utvecklingen.

Ändå anser sig inte reservanterna kunna tillstyrka förhandlingar om en sänkning av den totala köpeskillingen – en enligt min mening mycket underlig och ologisk slutsats!

I reservationen 3 gällande anstånd med vissa amorteringar, där de socialdemokratiska ledamöterna blivit i minoritet i utskottet, anförs olika motiveringar mot ett amorteringsanstånd.

Det sägs därvid bl. a. att i vpk-motionen torde ett anstånd ha ansetts vara ett komplement till yrkandet om förhandlingar om prisnedsättning. Självk klart är det så att vi menat att man i avvaktan på förhandlings-

resultatet och närmare utformade planer beträffande framtida markanvändning skulle medge visst amorteringsuppskov. Vpk håller därför fast vid förslaget om amorteringsanstånd, även om vårt första delyrkande om prisnedsättning inte skulle bifallas.

Vpk:s förslag syftar inte till – vilket antytts i den socialdemokratiska reservationen och i olika inlägg i form av brevskrivning och annat i den offentliga debatten under de senaste veckorna – att ensidigt gynna en eller ett par av de berörda kommunerna eller andra lokala intressen. Våra förslag syftar till att sänka byggnads- och boendekostnaderna till en mera rimlig och acceptabel nivå. Vi avser med våra förslag att få en prisreducering för samtliga Järvafältskommuner – jag upprepar, herr talman, samtliga berörda kommuner – som ett verksamt bidrag i kampen mot de alltför höga boendekostnaderna och till glädje och nytta för de människor det gäller, de som nu bor eller som kommer att bosätta sig på Järvafältet.

Jag yrkar bifall till reservationerna 1 och 2 b i civilutskottets betänkande nr 35.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Jag vill tacka herr Bergman för att han inledningsvis gav bakgrunden till Järvaavtalet. Då behöver jag inte uppehålla mig så mycket vid den saken. Även de övriga talarna har varit inne på en del av det rena faktamaterialet.

Statens försäljning av marken, 3 940 hektar närmare bestämt, till de fem Järvakommunerna, Stockholm, Sollentuna, Solna, Sundbyberg och Järfälla, skedde 1966. Få om ens någon kunde 1966 förutse de förändringar som inträffat, inte minst i Stockholmsregionen, under de senaste åtta åren. Jag skall bara påminna om några saker.

För det första ansåg man 1966 att ca 90 procent av hela landets befolkningsökning skulle hamna i Stockholmsregionen. Regionalpolitiken var mycket begränsad till sina verkningar. Under de senaste åren har vi i stället haft en mycket stabil befolkningssituation inom regionen, kort sagt planeringsförutsättningarna har helt förändrats.

För det andra är den registrerade bostadskön fortfarande omfattande, men vi har också – till skillnad från 1966 – många tomma lägenheter i regionen; minst 5 000 enligt tillgänglig statistik.

För det tredje har miljövärdena i dag en helt annan genomslagskraft i opinion och politiska beslut än i mitten av 1960-talet och som ett uttryck för detta har vi påbörjat utformningen av den fysiska riksplaneringen för hushållning med mark och vatten.

Dessa kortfattat återgivna fakta borde vi egentligen kunna vara överens om, oavsett uppfattning i den nu behandlade sakfrågan. Egentligen borde enigheten hålla även om vi har olika värderingar av utvecklingens riktning som sådan. Frågan blir då: Skall vi ta hänsyn till den redovisade förändringen och dess konsekvenser för Järvaavtalet? Mitt svar är ja, och samma bedömning har uppenbarligen gjorts av alla partirepresen-

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

tanter i civilutskottet utom socialdemokraterna.

Den slutsatsen borde inte vara svår att komma fram till. Det är inte nödvändigt att göra detta till en stor principfråga, det räcker att läsa propositionen 1966:99 som gäller *ramavtalet* för försäljningen av Järva-
marken. Kungl. Maj:t bemyndigades att inom denna ram träffa särskilda överlåtelseavtal, att "jämka avtalets villkor med hänsyn till av den fortsatta bebyggelseplaneringen påkallade justeringar av områdesgränserna". Vidare bemyndigades Kungl. Maj:t att "träffa de uppgörelser med viss kommun, som föranleds av att mark friställs tidigare än som förutsatts i avtalet".

Däremot är inte de materiella villkoren intäckta vid förändringar i andra riktningen, dvs. efter en försening. En sådan förändring avseende markpriset förutsätter uppenbarligen riksdagens godkännande. Ingenting hindrar naturligtvis att riksdagen beslutar om anstånd med amorteringar lika väl som Kungl. Maj:t kan göra ändringar därvidlag på grund av överlåtelseförändringar. Svårare än så behöver det här inte vara.

Nu finns det på en del håll, främst i den allmänna debatten om de här frågorna – inte minst här i regionen – en ganska god vilja att vränga till saker och ting. Låt mig därför nämna helt kort att *ramavtalets* konstruktion, med staten som säljare och fem kommuner som köpare, gör det, enligt min mening, naturligt att ingen hålls utanför om avtalet förändras. Därför föreslår utskottsmajoriteten att Kungl. Maj:t bemyndigas att uppta förhandlingar också med de kommuner som inte direkt berörs av ett beslut om amorteringsanstånd. Ingen bör alltså diskrimineras.

Enligt den uppfattning som majoriteten ger uttryck för i betänkandet beträffande den här amorteringsfrågan innebär de ändrade planeringsförutsättningarna i fråga om såväl den allmänna bebyggelseutvecklingen som bevarandebestånden att kommunerna kommer i en situation motsvarande den då tillträdet försenas. Beträffande Rissneområdet i Sundbyberg har myndigheterna redan förbehållit sig rätten att överlämna området först i oktober 1979.

Med det nu anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets motivering och hemställan i punkten 4 beträffande anstånd med vissa amorteringar.

Därefter vill jag något kommentera utskottets betänkande i övrigt, och till att börja med vad som anförs inledningsvis om vår motion från centern, nr 1587, och dess yrkande att staten som markintressent inte får motverka den fysiska riksplaneringens intentioner. Anledningen till denna hemställan är naturligtvis att bevarandefrågorna är särskilt aktuella för en del av Järva-
marken, nämligen den i Sollentuna. Dessutom pågår alltså arbetet med den fysiska riksplaneringen. Det innebär således ingen som helst nedvärdering av de andra argumenten, dvs. verkningarna av den successivt förändrade befolkningsutvecklingen, som stöd för kravet på revidering av avtalet. Också på denna punkt innehåller motionen 1587 en utförlig motivering.

I samband med 1972 års riksplanebeslut antog riksdagen bl. a. planeringsriktlinjer för vissa geografiska områden med bevarandebestånd

i riksperspektiv. Under rubriken "Vissa utgångspunkter för urvalet av skyddsvärda områden" i propositionen 111 år 1972 nämns bl. a. sådana som "genom sitt läge i förhållande till större befolkningskoncentrationer är av särskild betydelse som rekreatiomsområden". I propositionen om den fysiska riksplaneringen betonas också att det kommer att ta tid att förverkliga handlingsprogrammen för att bevara områden med särskilda rekreativvärden. Därefter sägs det, och det finns anledning att understryka detta mycket starkt: "Det är dock angeläget att värdefulla områden redan nu får ett sådant skydd att deras naturvärden inte går förlorade i avvaktan på att handlingsprogram upprättas och planerade åtgärder vidtas."

Detta är bakgrunden till vårt första yrkande i motionen 1587, dvs. helt enkelt att åtgärder skall vidtagas redan nu för att bevara handlingsfriheten. Ökad handlingsfrihet uppnås för Järvamarken genom amorteringsanstånd, och därmed har syftet med yrkandet tillgodosetts. Det skulle naturligtvis också ha kunnat uppnås genom en prisreducering, och jag återkommer till den frågan senare.

Är då handlingsfriheten beträffande Sollentunas Järvamark hotad på något sätt? Jag anser det. Kommunen är utsatt för ekonomisk press. Som redan har sagts här beslutades häromdagen om skattehöjning, och den har bl. a. sin grund i de kommande kraven på amorteringar och räntebetalningar till följd av Järvaavtalet. Grannkommunen Stockholm vill köpa en del av marken för 85 miljoner kronor, och man kan ställa frågan: För vilken användning till det priset?

Privata exploatörer har velat köpa. Det är möjligt att viljan här har avtagit som en följd av propositionen om bostadspolitiken, men det har varit en uppenbar vilja från olika håll att "lätta" kommunens bekymmer genom att exploatera den här marken på ett sätt som kommuninvånarna sade nej till i 1973 års val.

Självfallet skall riksdagen inte lägga sig i markanvändningen. Riksplaneringen skall fullföljas och vidareutvecklas genom kommunal planering. Mitt parti delar emellertid den uppfattning som den nuvarande majoriteten i Sollentuna har om markanvändningen, nämligen att behålla området i huvudsak som rekreatiomsområde. Enligt min uppfattning är detta ett intresse inte bara för hela Stockholmsregionens invånare, utan det är också ett mycket markerat riksintresse. Det är naturligtvis främst ett intresse för dem som bor i västra Stockholm och på övriga delar av Järvafältet – de ganska hårt exploaterade och redan bebyggda delarna – för dem som bor i Järfälla osv. Att bibehålla Sollentunas Järvadel som rekreatiomsområde blir för Stockholms nordvästsektor vad Nackareservatet är för sydostsektorn. Genom en sådan markanvändning minskar också riskerna för fler tomma lägenheter i regionen.

Det är också ett riksintresse ur den synpunkten att här kommer regionalpolitiska bedömningar in i bilden. De som inte vill motverka en bättre regional balans har naturligtvis inget skäl att stödja tidigare krav på 120 000 invånare i Sollentuna, som nu har 40 000, vilket herr Claeson

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

nämnde tidigare.

När utskottsmajoriteten begär amorteringsansstånd för Sollentuna och Sundbyberg lägger de olika partiernas representanter tyngdpunkten i motiveringen på olika sätt, men vi är övertygade om att det är en riktig linje att bibehålla handlingsfriheten just på det sätt som statsrådet starkt understryker i propositionen 1972:111 om den fysiska riksplaneringen. Det är viktigt att de uttalanden som gjorts där inte bara förblir ord utan också åtföljs av handling. Att bevilja amorteringsansstånd, alternativt att reducera priset, är ett sätt att öka kommunens handlingsfrihet.

En reduktion av priset på mark kan givetvis vara ett verksamt medel för att öka kommunernas handlingsfrihet vid den framtida markanvändningen. Skulle en kommun välja att bygga bostäder på sådan mark kan således boendekostnaderna sänkas i viss utsträckning. Statsmakterna har emellertid att diskutera den markanvändning som en kommun själv vill främja och ingenting annat. Därav följer exempelvis att prisreducering av bostadssociala skäl, i varje fall för närvarande, bara delvis har aktualitet i Sollentunas fall. För övriga markområden enligt avtalet mellan staten och Järvakommunerna är förhållandena annorlunda, men detta måste då vägas mot de i dag svåröverskådliga konsekvenserna vid en prisreducering på marken för andra liknande markavtal. Jag medger utan vidare att den information som har getts och den diskussion som har förts i anslutning till detta ärende har lett mig till att acceptera förklaringarna att det är svårt att se exakt vilka konsekvenserna kan bli för andra liknande avtal om man går till en prisreducering. Som jag sade inledningsvis är frågan om amorteringsansstånd en betydligt mindre ingripande åtgärd, som ändå fyller samma syfte, nämligen att öka handlingsfriheten vid markanvändningen.

Jag skall bara helt kort kommentera några av de saker som sagts tidigare i debatten, bl. a. i anslutning till reservationen 3. Det sägs där att diskussionen om kommunernas handlingsfrihet skulle ha uppkommit under utskottsbehandlingen. Jag utgick från att det var en självklar sak för dem som arbetat en tid i civilutskottet att den fysiska riksplaneringen och diskussionerna kring den var något aktuellt. Som jag också har sagt är detta innebörden i det första yrkandet i vår motion.

I den socialdemokratiska reservationen 3 sägs det att man skulle gynna "de kommuner som redan haft det längsta amorteringsansståndet", vilket skulle vara orättfärdigt på något sätt. Men det som är intressant här måste ju vara tidsmarginalen mellan betalning och exploatering enligt avtalets ursprungliga syften. Men användningen enligt de ursprungliga syftena har inte kommit i gång, och ingen vet om den någonsin gör det. Det är naturligtvis detta som är avgörande för hur man bör se på amorteringsfrågorna. Amorteringsperioden lades ju ut då avtalet skrevs med tanke på att man skulle ha en snabb exploatering, och det var därför den gjordes bara tioårig. Så har det alltså inte blivit.

Det sägs också i reservationen 3 att "ett anståndsbeslut kan komma att uppfattas som ett gynnande av vissa kommuner eller andra lokala

intressen". Jag förstår inte det resonemanget. Självfallet är det de kommuner som inte har kunnat eller som i den nuvarande situationen inte har önskat – klokt nog, vill jag tillägga – använda marken enligt de ursprungliga syftena som ligger sämst till. Det är alltså inte fråga om att gynna någon, och vi har inte undantagit någon. Varje kommun som kan peka på motsvarande skäl för amorteringsanstånd som Sollentuna eller Sundbyberg skall naturligtvis framföra dessa skäl i förhandlingar.

Allra sist i sin reservation har socialdemokraterna egentligen sagt det jag sade inledningsvis. Men jag tror att de har fel när de fortsätter: "Kungl. Maj:ts redan givna befogenhet täcker möjligheten att göra därav betingade ändringar i betalningsåtagandena." Det finns anledning att riksdagen fattar ett beslut på den punkten, så är saken oomtvistlig. Det finns delade meningar om vad bemyndigandet ursprungligen innebar.

Herr Claeson talade om trångboddheten i regionen och behovet av ytterligare bostadsbyggande. Ja, visst måste det byggas mera, men vi skall därför inte ta de sista riktigt stora gröna lungorna i den här regionen i anspråk för bostadsbyggande. Vi borde få en mera differentierad bostadsmarknad med flera bostäder i innerstaden än för närvarande för att komplettera de många arbetsplatserna just i dessa delar exempelvis.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 a.

Herr PALM (s):

Herr talman! Utskottets vice ordförande, herr Bergman i Göteborg, sade att det var en ganska risig materia som man hade att behandla här, och det kanske vi håller med om allesammans som försökt tränga igenom den text man har lämnat ifrån sig och framför allt de motioner som har skrivits i det här sammanhanget.

Här har nyss framträtt tre personer som gjort tre olika beskrivningar av läget beträffande bostadsbehovet i Storstockholm de närmaste åren. Herr Danell säger att det egentligen inte behöver byggas någonting, eftersom läget helt har förändrats. Herr Claeson säger att vi behöver bygga ganska mycket och hänvisar till att planeringen omfattar 13 000 lägenheter om året, jämfört med 20 000 tidigare. Slutligen uppträder herr Olof Johansson i Stockholm med den bekanta centerpartistiska argumentationen, att miljön är det enda som egentligen betyder någonting, och så får man ett mycket diffust besked om var herr Olof Johansson finns i sammanhanget.

Ärade kammarledamöter! Den här motionen som herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. centerpartister har levererat är onekligen ett mycket märkligt aktstycke. Det visade sig också under utskottsbehandlingen att åtskilliga av de påstående som görs i motionen kunde bemötas i utskottets skrivning. Av motionens yrkande blir ingenting kvar, utan man adopterar ett halvt yrkande i kommunistmotionen med herr Werner i Tyresö och andra som motionärer. Slutsatsen blir att man, som också sagts här, vill bevilja Sollentuna kommun anstånd med amorte-

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

ringarna för de markområden kommunen förvärvat från staten.

Eftersom jag har varit bosatt i den berörda kommunen i många år och då jag kommer att rösta med den utskottshalva som går emot herr Olof Johanssons motion, har jag behov av att säga några ord. Jag vill alltså motivera mitt ställningstagande.

Efter långa och mycket intensiva överläggningar mellan de berörda kommunerna och staten i början av 1960-talet öppnades möjligheten för dessa kommuner att få köpa Järvafältet för bostadsändamål. Som framgår av den debatt som har förts och av handlingarna skedde detta 1966. Motivet var då att marken behövdes för att möta en fortsatt efterfrågan på bostäder. Man ville också åstadkomma en bättre social bostadsmiljö genom planering och utglesning av en äldre bebyggelse i regionen.

Med stor energi drevs arbetet för att möta dessa behov. Det var ett omfattande arbete, och kommunerna fick ganska god tid på sig innan amoreringsarna skulle påbörjas. Det har också sagts här att Sollentuna fick den längsta tiden – från 1966 till den 1 januari 1975. Man fick alltså tio år på sig.

För att möta de ökade kraven på en bättre boendemiljö – som det talas så mycket om i centerpartimotionen – tillsattes på 1960-talet en friområdeskommitté, som reserverade stora grönområden på detta gamla militära övningsfält. Samtidigt minskades exploateringsgraden högst väsentligt genom en överarbetning av de ursprungliga bebyggelseplanerna.

I den parlamentariskt sammansatta friområdeskommitténs utredning framhålles att "det planerade antalet innevånare på Järvafältet minskar från över 150 000 till under 80 000". Jämsides med denna minskning ökar friområdesarealerna "till att omfatta mer än halva fältets yta eller drygt 2 300 ha. I friområdena ingår tre sjöar, över 1 000 ha skog och ungefär lika mycket öppen mark samt många kulturhistoriskt intressanta miljöer t. ex. Säby slott, med torp och gårdar". Detta har ju beskrivits som ett mönster när det gäller att tillgodose den moderna stadsmänniskans behov av ströv- och grönområden.

Kommittén framhåller vidare, att "räknas bara Järvafältets egna innevånare får de nästan-300 m² per person, vilket är långt mer än t. ex. tidigare regionplanekrav på strövområde inom 30 minuters resa från huvudstaden". Även om de framtida invånarna i kranskommunerna runt Järvafältet inräknas, blir friytorna imponerande – 100 m² per person. Så långt kommitténs egen redovisning.

Vad som sedan har hänt kan studeras i de nya områden som Stockholm stad helt nyligen bebyggt på Järvafältet och som i dag framstår som de mest omtyckta bostadsområdena i hela Storstockholm. Dess värre tycks detta inte uppmärksammas i massmedia på samma sätt som negativa saker. Men hälsan tiger ju still, inte bara hos människorna själva utan tydligen också när massmedia skall in i bilden.

Det har emellertid under hela tiden stått klart att de stora markområden som tillkom Sollentuna kommun skulle bli mycket kostnadskrävande att exploatera. Mot den bakgrunden tvingade sig frågan fram om en för-

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

säljning av marken.

För socialdemokraterna och folkpartiet föll det sig naturligt att i detta läge avyttra marken till Stockholms kommun, som hade behov av större markområden. Väljarna fick beskedet, först av socialdemokraterna och ett par dagar före valet också av folkpartiet i den kommunala valrörelsen 1973, att detta var den linje man hade valt.

Centerpartiet och moderaterna byggde hela sin kommunala valrörelse på att marken skulle behållas i Sollentunas ägo. Dessa partier var tydligen inte nöjda med friområdeskommitténs långtgående förslag när man förde sin propaganda mot byggnadsplanerna för Järvafältet och när man förespeglade väljarna att detta kunde ske utan ökade kostnader. Så här hette det i en herr Olof Johansson i Stockholm närstående valpublikation som spreds i mina trakter: Centerpartialternativet "innebär att området sparas som grönområde utan att skattebetalarna i Sollentuna behöver ta på sig den ekonomiska belastningen".

Det här, sade vi, är att slå blå dunster i ögonen på folk.

Moderaterna anslöt sig till samma uppfattning – att i varje fall inte sälja till Stockholms kommun. Moderaterna skickade ut trycksaker med varningar för ett nytt uppdykande miljöparti som hade samma program som de själva men ansågs befinna sig i maskopi med Sveriges kommunistiska parti, f. d. kfml. Dessa tre partier – alltså centern, moderaterna och det nämnda miljöpartiet – vann majoritet och kommunen fick ett centerpartistiskt kommunalråd.

Stockholms kommun förklarade sig vara i behov av större områden och var beredd att köpa marken. Beslut fattades i Stockholms kommunfullmäktige, men den nya majoriteten i Sollentuna ville inte sälja.

Den framlagda motionen visar att när sedan löftena skulle infrias, räkningen för dessa stora outnyttjade områden skulle betalas, var man inte beredd att ta de ekonomiska konsekvenserna av de frikostiga vallöftena. Mot den bakgrunden, herr talman, måste man se den motion, som väckts av herr Olof Johansson i Stockholm m. fl. centerpartister.

Personligen ansluter jag mig till den uppfattning som kommer till uttryck hos dem som planerar för det framtida Storstockholms vidareutveckling. Inte heller i den framlagda mycket omfattande bostadspropositionen finns det något som tyder på att utvecklingen skall stoppas eller rent av vridas tillbaka – inte heller i landets storstadsregioner. Tvärtom talas där om en fortsatt progressiv utveckling. En fortsatt sund och harmonisk utveckling även i Storstockholmsområdena måste vara ett krav.

Människorna i Stockholms län, inklusive Sollentuna, har rätt att ställa krav på en bättre boendemiljö och service, vilket vi ju ständigt arbetar med i våra egna kommuner. Vi betraktar oss alltså som en del i en region.

Det aktuella läget i sakfrågan innebär att Stockholms kommun är beredd att köpa marken. Det är också bekant att Stockholms kommun vid ett eventuellt köp kommer att hålla ett ännu lägre exploateringsstal

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

på dessa områden än vad den redan nu nedbantade planen omfattar. Detta är ett mycket viktigt faktum, som jag starkt vill understryka i anslutning till den här debatten.

Mot denna bakgrund väcker onekligen utskottsmajoritetens ställnings- tagande stor undran – inte minst hos representanter för andra kommuner som har andra och betydligt större ekonomiska problem än Sollentuna.

Vart bär det för övrigt hän om vi rycker loss och i riksdagen driver enskilda kommuners intressen och bortser från andra kommuner som sannolikt har ännu större problem? Det måste finnas vissa principer för vårt handlande, annars blir den ena villan värre än den andra.

Jag är medveten om att flera kommuner i Stockholms län har stora problem. En av de väsentligaste storstadsfrågorna tog vi upp i en socialdemokratisk motion som syftade till att generellt lätta på dessa kommuners ekonomiska problem. Jag tänker på frågan om utbetalning av kommunalskatt till expansionskommunerna. Men den motionen möttes med kalla handen av moderaterna och centerpartisterna i det gamla bankoutskottet och även i kamrarna. Centerpartiet har senare i ökad grad medverkat till att Stockholms län brottas med stora svårigheter.

Vi som tillhör Storstockholmsregionen har i många år mött en helt oförstående attityd till våra frågor när de tagits upp i riksdagen. Men vi har inte undandragit oss medverkan i den lokaliseringspolitik som blivit så framgångsrik i andra delar av landet.

Vi har – om än med mycket stor tvekan – medverkat i utlokaliseringen av vissa statliga verk med hänsyn till vad vi tror är helhetens intresse. Detta är något helt annat än denna märkliga framstöt för en enda kommun som görs av civilutskottets majoritet.

Det nu hastigt påkomna storstadsintresset är mycket välkommet, men dessa frågor måste behandlas generellt och inte så nyckfullt och opportunistiskt som man nu tycks vilja göra.

Vi kommer att få många problem att brottas med framöver, och menar centerpartiet fullt allvar med sitt nymornade intresse för storstadsproblemen får det väl avläsas i motioner till 1975 års riksdag. Men menar man allvar så hjälper det att gå fram radikalt! Här räcker det inte med en begränsad sockenpolitisk syn, om man vill skapa rättvisa och vill åstadkomma en långsiktig politik för landets olika kommuner.

Herr talman! Jag vill dra följande konklusion av detta ärende.

Köpare till det aktuella markområdet finns alltså. Det är Stockholms kommun. Däremot saknas säljare. Den rollen kan Sollentuna kommun spela. Men man har i stället med knappast möjliga majoritet – jag vill minnas att det bara rörde sig om en röst – motsatt sig försäljning. I stället går man med bistånd av herr Olof Johansson i Stockholm till staten för att få hjälp att – som man hoppas – kunna realisera sina frikostigt givna vallöften.

Det finns en mängd kommuner som har betydligt större ekonomiska problem. Dessa problem är av sådan omfattning att de motiverar generella lösningar både för Storstockholm och för andra kommuner i landet. Vi

har ju för övrigt genomfört systemet med kommunalskatteutjämningsbidrag, vilket en del kommuner har kommit i åtnjutande av när skatteskalorna har rusat i höjden. Så har varit fallet inte minst med Norrlandskommunerna, som under många år varit hårt drabbade i det sammanhanget.

Mot den bakgrunden vill jag inte medverka till beslut som enbart favoriserar den egna hemkommunen. Eftersom jag betraktar mig som en representant för hela Stockholms län och allt vad det länets kommuner har av mångskiftande problem kommer jag att rösta för den socialdemokratiska reservationen.

I detta anförande instämde herrar Sivert Andersson i Stockholm (s) och Ulander (s).

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! För det första vill jag säga till herr Palm, att om han skall läsa ur valpublikationer, varför då inte gå längre tillbaka än till 1973 och se på kommunalvalet i början på 1960-talet, där socialdemokraterna på valdagen lovade att bebygga Järva fältet med betong och höghus i den utsträckning som vi har läst så mycket om men som vi tack och lov har sluppit.

För det andra skall vi komma ihåg att civilutskottets betänkande inte innehåller något förslag om att vi skall gynna Sollentuna eller någon annan enskild kommun, utan vi talar om att vi skall ge de kommuner – pluralis alltså – som är berörda av avtalet från 1966 en chans att få andrum, dvs. att få anstånd med sina betalningar. Det kostar faktiskt inte staten någonting.

För det tredje vill jag understryka att jag inte talade för någon motion utan för det utskottsbetänkande som vi har framför oss och för reservationen 2 a. Därför tycker jag att den interna Sollentunadiskussionen med fördel kan föras i Sollentuna kommunfullmäktige. Den behöver vi ju inte besvära denna kammare med.

För det fjärde påstod herr Palm att jag skulle ha sagt att vi inte behöver bygga något i Stockholmsområdet. Jo visst behöver vi bygga. Det har ju byggts fel under hela 1960-talet. Nu har vi tiotusentals familjer som står i kö och sparar för att kunna skaffa sig ett eget hem, en markbostad. De människornas önskemål vill vi moderater försöka tillgodose och därför behöver vi bygga. Men vi vill inte bygga någonting av den mastodontkaraktär som socialdemokraterna eftersträvar på Järva fältet.

Sedan vill jag också svara på frågan: Varför skall man nu hjälpa dessa kommuner? Jo, för det första sade man för länge sedan att här skall byggas för 100 000 människor. För det andra har man träffat avtal med utgångspunkt från de prognoserna. För det tredje kom man fram till att de prognoserna inte håller. Och då säger man bara helt käckt, trots alla de tomma lägenheterna: Bygg vidare i den här takten! Jag tycker det är en aning skamligt mot de inblandade och i synnerhet mot en rad Stockholmskommuner.

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

Herr talman! Till sist har socialdemokraterna i en valrörelse sagt att vi lever i en föränderlig värld. Det har de alldeles rätt i. Men då skall man också ta hänsyn till det. Man skall inte skygga för verkligheten, i synnerhet som man faktiskt påskyndat denna verklighet, bl. a. genom utflyttning av de statliga verken.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm sade att han inte vill favorisera sin hemkommun, men som herr Danell framhöll är ju inte det vad förslaget går ut på. Herr Palm bör alltså läsa utskottets betänkande litet bättre. Det är det enda svar jag har att ge på den punkten.

Sedan vill jag inte lägga mig i Sollentunas kommunalpolitiska debatt, för denna fråga rör hela Stockholmsregionen. Det råkar bara vara så att Sollentuna berörs starkast, eftersom man där har det mesta av den mark för vilken planförhållandena är oklara och som fortfarande är tillgänglig för att användas som rekreationsområden. Det är på den punkten som utskottsmajoriteten vill öka handlingsfriheten för kommunen.

Sedan gjorde herr Palm också en del andra underliga uttalanden. Han talade dels om att vi vill gynna en kommun, dels om att han företräder regionen som helhet. Det är regionen som helhet som vi hela tiden har diskuterat i denna fråga – det kan herr Palm inte komma ifrån. Det gäller här alla stockholmares möjlighet – ju närmare de bor desto större är den möjligheten naturligtvis – att få del av de kvarvarande rekreationsområdena.

Det har sagts här att vi får för mycket av rekreationsområden. Fråga de väljare som fällde utslaget i 1973 års val! Respekterar herr Palm inte deras uttalade mening? Hela valstriden i nordvästsektorn av Stockholm stod som hetast kring frågan, hur resten av Järvafältet skulle användas.

Det är underligt att man i Stockholmsregionen när en sådan här fråga kommer upp – jag behöver bara nämna den socialdemokratiska majoritetsledaren i Stockholms kommun – på allt sätt försöker komma åt sina grannkommuner. Denne socialdemokrat liksom herr Palm borde vara medveten om att detta är ett Stockholmsregionsintresse och dessutom ett riksintresse att skapa rekreationsmöjligheter i närheten av stortätorerna. Varför är det ingen från socialdemokratiskt håll som i dag ställer upp bakom det socialdemokratiska statsrådets uttalande i anslutning till den fysiska riksplaneringen? Gäller inte det längre?

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att jag tycker att hela denna motionsframstöt är genant. Det känns genant att få motioner av det här slaget om den kommun man bor i. Vi har väl ibland misstänkt att motionens utformning har påverkats av att motionärerna velat rusa till bröders hjälp. Jag tycker att det är genant att ta upp denna diskussion här. Om det är så att jag har kommit att uppehålla mig mycket vid Sollentunas problem, så är det inte mitt fel – det är motionärerna som har tagit

upp frågan och utskottet som skrivit betänkandet om motionerna. Efter-
som jag är bosatt i Sollentuna och har sysslat en hel del med frågan
anser jag mig skyldig att lämna några kompletterande upplysningar –
uppgifterna har varit motstridiga i den debatt som förts hittills.

Herr Danell sade att jag borde läsa valbroschyren från 1960. Jag tycker
att man har anledning att med större intresse läsa de valbroschyren som
låg till grund för det senaste valutslaget. Det är ju det som har avgjort
sammansättningen av de församlingar som bestämmer den politik som
skall föras på detta område. Herr Danell med sitt konservativa synsätt
har kanske inte hunnit längre än till 1960-talets broschyrer. Men jag
tror att det ger större utbyte att läsa vad som skrevs i 1973 års valrörelse.
I varje fall har det fortfarande aktualitet. Läs det gärna, herr Danell!
Det ger åtskilligt!

Anledningen till att jag tagit upp detta är det faktum att om det inte
hade skett en omkastning av majoriteten så hade marken sålts till Stock-
holm. Socialdemokraterna och folkpartisterna ville sälja marken, men
miljögrupperna – moderata samlingspartiet, centerpartiet och det här and-
ra, underliga partiet – bildar majoritet, och de vill inte sälja. Därför har
man skrivit en motion och gått till riksdagen och bett om hjälp. Där
ligger knuten. Detta är man antagligen generad över; man borde i alla
fall vara det.

Det sägs här att det kostar en del att ge amorteringsansånd. Vad
jag ville markera är att det är viktigt att man får till stånd ett konsekvent
handlande i detta sammanhang. Det är flera kommuner som befinner
sig i svårigheter. I söndags delades det ut en publikation till hushållen
som heter Centerinformation. Där klagar det ena kommunalrådet efter
det andra i Stockholmsområdet sin nöd. Mest klagar de på finansministern
och statsmakterna. Det gäller Haninge, det gäller Botkyrka och hela raden.
De hävdar att staten måste ingripa. I ett sådant läge måste man na-
turligtvis se den här problematiken mera generellt, och det var det jag
sade i mitt första inlägg.

Herr Olof Johansson i Stockholm var inne på frågan om rekreations-
områden. Jag har en stor utredning på ett par tre hundra sidor som handlar
om detta. Jag erinrar om facit i den. Herr Olof Johansson är välkommen
till min bänk för att läsa den utredningen, om han inte har tagit del
av den. Den är ett mönster i sitt slag.

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Min konservativa läggning och tankarna bakom den kan-
ske vi inte bör förlänga diskussionen i kammaren med, men jag kan
tala om en sak: en ganska stor fördel med mitt konservativa tänkande
är att jag gärna går till grunden med de problem som finns. Det är därför
som jag söker anledningen till att man satsade så fruktansvärt hårt på
att bebygga Järvaältet och därmed täppa till en av de få lungor som
fanns kvar i Storstockholmsområdet. Anledningen var bl. a. att Stock-
holms socialdemokrater, när de gick ut i en valrörelse i början på 1960-

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

talet, tog i och lovade – på valdagen! – att Järvafältet skulle bebyggas. Sedan har man utgått ifrån att så skulle ske. Detta har naturligtvis påverkat prognoserna och till sist avtalet.

Som konservativ går jag också till grunden med varför det sedan har uppstått så många problem i Stockholmsområdet. Vi har bl. a. varit med om utflyttningen av de statliga verken – först de resonemang som föregick utflyttningen och därefter besluten. Nu börjar vi se konsekvenserna och finner att vi får problem med sysselsättningen samt med att fylla hela rader med tomma lägenheter. Jag tycker att detta är ganska viktiga saker, som har varit avgörande för moderaternas agerande i civilutskottet.

Ännu en gång, herr talman, vill jag säga att det inte är på det viset, att vi moderater har gått till riksdagen med några lokala Sollentuna-problem, utan vi har suttit i vårt utskott och tagit ställning till frågan om man inte bör ta itu med grunderna för ett avtal, som i dag faktiskt inte har särskilt mycket med verkligheten att göra, och försöka lösa problemen för tiotusentals, ja hundratusentals människor i en del av Storstockholmsområdet.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm kan vara lugn: Jag är informerad om de utredningar om friområdena därute som finns. Jag har också följt debatten i de lokala bladen och den mycket delade kritik som den åberopade utredningen har fått därför att den i alltför stor utsträckning försöker anordna någon sorts planerade strövområden eller parkområden i stället för orörda strövområden för invånarna.

Den här frågan skall naturligtvis ses ur rikssynpunkt, eftersom det är viktigt att de stora tätorterna nära sig har rekreationsområden. Jag tycker det är synd att man försöker göra den till en fråga enbart för en region. Och när man säger att man vill företräda den här regionens intressen slås man för allt vad man är värd för att inte vara överens. Det är ju inte minst så som finansborgarrådet i Stockholms kommun har agerat sedan frågan blev aktuell, och så agerar också herr Palm här i dag.

Jag tycker att detta är beklagligt ur Stockholmsregionens synpunkt.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Det är riktigt som någon påminde om att början till den här historien var den socialdemokratiska "valbomben" 1962, när man förklarade att det skulle byggas bostäder för 100 000 människor på Järvafältet. Även om det var ganska många som omedelbart påpekade att det var orealistiska siffror, var ändå alla partier i de kommuner som köpte Järvafältet av staten ense om att köpet skulle göras för att fältet till väsentlig del skulle förses med bostadsbyggelse. Detta gällde även den del av Järvafältet som vi nu framför allt diskuterar, nämligen Sollentunas Järvafältsdel.

Jag vill crinra om detta som en utgångspunkt. Det gällde även herr

Olof Johanssons i Stockholm partivänner i de berörda kommunerna. Man var ense om att fältet skulle bebyggas med bostadshus, och man var också på det klara med – i den situationen, alltså i mitten av 1960-talet – att bostäderna behövdes inte bara för de berörda kommunernas egna medborgare, utan också för de många människor som på den tiden flyttade in till Storstockholm. Det berodde inte på att de här kommunerna var särskilt angelägna om att locka till sig människor med hjälp av bostäder, utan det var ju så att vi hade en flyttning till Storstockholm av andra skäl. De kommunalpolitiker, som fattade besluten i fråga, såg som sitt ansvar att bereda en god miljö för de människor, som flyttade till Storstockholm för att få arbete. – Det är detta som är bakgrunden till hela den här diskussionen. Jag beklagar att den så ofta kommer bort när man diskuterar planerna för Järvafältet.

Förutsättningarna har nu ändrats. När det gäller Sollentuna är det fråga om förhållanden, som kommunen inte har haft möjligheter att påverka. Dels har en eventuell bebyggelse försenats på grund av att tunnelbanan till området har fördröjts. Dels har situationen på bostadsmarknaden inom Stockholmsregionen ändrats. Behovet av nya bostäder är inte längre så akut.

Eftersom herr Palm ganska ingående tog upp en debatt om förutsättningarna från Sollentunas horisont, skall jag be att få tala om hur folkpartiet i Sollentuna har sett på dessa frågor.

Folkpartiet har hävdats att det är väsentligt att behålla handlingsfrihet och möjlighet att bebygga en stor del av området. Trångboddheten är fortfarande ett stort socialt problem i Storstockholmsområdet. Vi har av detta skäl också sagt att man måste driva planeringen av området så, att man möjliggör en god miljö med både friområden och bostadsområden. Man skall undvika de misstag som gjordes vid planeringen av andra bostadsområden i Storstockholm.

Herr Palm gav en fyllig beskrivning av det förslag till friområden som har utarbetats gemensamt av kommunerna. Det skulle göra den icke bebyggda delen av Järvafältet till det största grönområdet i kommunal ägo i Storstockholm. Det är sannerligen inte fråga om några parker, herr Olof Johansson, utan det gäller ett utomordentligt naturområde. Norr om detta område finns ytterligare stora arealer, som inte heller är avsedda för bebyggelse. Hela detta propagandamässiga tal om att man skulle sopa igen lungorna – hur nu detta skall gå till – i Storstockholm är helt frikopplat från alla aktuella planer i detta område.

Folkpartiet har även hävdats att det inte vore rimligt att detta stora markköp skulle belasta och betalas av invånarna i nuvarande Sollentuna. Även om man bortser från Järvafältet har denna kommun inom sina gränser tillräckligt med utrymme för en expansion av bostadsbyggandet för dem som bor i kommunen och för det naturliga födelseöverskottet. Det finns också tillräckligt med friområden. Oavsett om man bebygger Järvaområdet eller bevarar det såsom friområde, kommer det väsentligen att utnyttjas av andra människor. De som där skall bosätta sig skulle

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järva fältet, m. m.*

komma flyttande från andra delar av regionen. Även såsom friområde skulle det utnyttjas av andra än de nuvarande invånarna. Därför har vi hävdad att kostnaderna för markköpet inte skall belasta skattebetalarna i Sollentuna. Det är ju fråga om ett mycket stort markköp, en kostnad på 54 miljoner kronor för en kommun med 40 000 invånare.

På grund av faktorer som kommunen inte råder över har det blivit förseningar. Vi har hamnat i en situation där markköpets belastning på kommunens ekonomi är så stor, att den leder till skattehöjningar. Därför har folkpartiet aktualiserat frågan om en försäljning av området till Stockholms kommun, vilket herr Palm nämnde.

Detta förslag har nu förkastats av fullmäktige med den sammansättning som fullmäktige har efter valet. Det är ett politiskt faktum, som vi måste acceptera. Det har skett i fullt demokratisk ordning. Men det har lett till att man tvingats höja skatten med ett belopp motsvarande ungefär den belastning som kostnaderna för detta område innebär på kommunens ekonomi. Det hör till saken, vilket även herr Palm nämnde, att detta har skett i strid med de försäkringar som lämnades inför valet 1973 av de partier som nu har drivit igenom beslutet. De sade att kommunen skulle kunna behålla Järva utan skattehöjning. Men så blev inte fallet.

Mot denna bakgrund är det lätt att förstå att centern i riksdagen har väckt en motion om att staten skall nedsätta köpeskillingen eller inträda såsom anslagsgivare i en stiftelse, för att på det sättet infria centerpartiets vallöften i Sollentuna.

Centermotionen stöds inte av utskottet, inte heller vpk-motionen. Centermotionen stöds inte ens av centerns representanter i utskottet – det påpekade herr Bergman, och det har han alldeles rätt i.

Det förslag som utskottsmajoriteten här framför om anstånd med amorteringarna är i själva verket det förslag som Sollentuna kommun, på initiativ av folkpartiet i Sollentuna, framförde vid en uppvaktning hos finansministern. Det rådde enighet då mellan folkpartiet, socialdemokraterna och moderaterna i Sollentuna om att göra den uppvaktningen, och vid det tillfället företrädde kommunen av kommunstyrelsens ordförande Urban Gibson från folkpartiet och vice ordföranden Gösta Welin från socialdemokraterna. Jag skall be att få läsa in till kammarens protokoll en del av vad som sades från kommunens sida. Med tanke på herr Palms anförande skall jag citera vad herr Welin, som alltså vid det tillfället var kommunstyrelsens vice ordförande, yttrade enligt ett officiellt referat:

”Gösta Welin framhöll att när man 1966 träffade överenskommelsen mellan de fem kommunerna och staten om Järva fältets förvärvande förutsattes det att Sollentuna skulle påbörja amorteringarna av reversskulden till staten först 1975. Denna tidpunkt har sedermera i samband med kommunens tillträdande av marken ändrats till 1974. Anledningen till att Sollentunas påbörjande av amorteringar sattes vid en relativt sen tidpunkt i förhållande till andra kommuner var dels att kommunens andel av den totala köpeskillingen var mycket stor i förhållande till kommunens folkmängd och därmed ekonomiska bärkraft och dels att byggstart be-

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

räknades ha skett några år innan amorteringsskyldigheten inträdde. Av olika skäl, som kommunen inte på något sätt råder över, har möjligheten att påbörja utbyggnaden av Järvafältsdelen försenats och någon utbyggnad kan ej starta före år 1975 såsom var förutsatt när man träffade 1966 års avtal. Mot denna bakgrund vore det rimligt om staten medgav anstånd med skyldigheten för Sollentuna kommun att påbörja amortering av reversskulden. Ett sådant anstånd skulle ligga helt i linje med de diskussioner som fördes mellan kommunerna och staten när Järvafältet förvärvades 1966.”

Enligt denne företrädare för socialdemokraterna i Sollentuna skulle alltså ett anstånd med amorteringen, vilket utskottet nu föreslår, ligga helt i linje med de diskussioner som fördes mellan kommunerna och staten när Järvafältet förvärvades 1966. Nu är herr Gösta Welin inte vem som helst, utan han var då, om jag inte minns fel, ordförande i den kommunfullmäktige i Sollentuna i vilken herr Palm är ledamot. Jag förutsätter därför att herr Welin talade också för herr Palm, att herr Palm alltså stod bakom den här linjen. Det kan man så mycket mer förutsätta som herr Palm till för ett par år sedan var ordförande i den socialdemokratiska arbetarkommunen i Sollentuna.

Det är naturligtvis en tillgång för ett parti om man kan företräda samma politik lokalt och i riksdagen. Det är väl det som brukar kallas för det kommunala sambandet. Det kan naturligtvis också sägas att det är till fördel för en person, om han kan företräda samma uppfattning i en församling och i en annan församling. I synnerhet om han som herr Palm, som alltså är ledamot både av riksdagen och av kommunfullmäktige i Sollentuna, skall vara ett uttryck för det s. k. kommunala sambandet.

Jag instämmer alltså med vad de två företrädarna för kommunen sade vid uppvaktningen hos finansministern, och folkpartiet har i riksdagen här följt upp den uppfattning som folkpartiet företräder i Sollentuna.

Som påpekats av herr Bergman innebär utskottets förslag varken bifall till centerns motion eller bifall till vänsterpartiet kommunisternas motion. Han kunde ha tillagt att utskottets förslag exakt överensstämmer med vad som framfördes från kommunens sida vid uppvaktningen inför finansministern.

Nu säger herr Palm och herr Bergman att man inte kan stödja en enskild kommun hur som helst. Nej, det är klart att kommuner i ekonomiska svårigheter primärt skall stödjas med generella metoder. Jag instämmer i det. Men nu är det inte fråga om något stöd, utan det är bara fråga om att skjuta upp betalningarna. Det ligger i linje med de diskussioner som fördes när avtalet träffades, enligt vad jag nyss citerade.

Herr Bergman i Göteborg säger, att om Sollentuna har behov av hjälp med sin ekonomi, skall hjälpen inte knytas till denna markaffär. Nej, men det är så – det begär jag inte att herr Bergman skall känna till, men eftersom han yttrade sig i frågan får jag kanske lämna den upplysningen – att om man bortser från det stora markköp som gjordes,

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvaområdet, m. m.*

inte för Sollentunas skull utan för andras skull, för människorna i Storstockholm och för dem som på den tiden flyttade till Storstockholm, så behöver Sollentuna ingen hjälp med sin ekonomi.

I själva verket har Sollentuna icke behövt höja sin kommunalskatt under de senaste fem åren, då folkpartiet har haft en ledande ställning i kommunens ekonomi. Man har tvärtom klarat de dryga räntebetalningarna för detta markområde, utan någon skattehöjning. Men när man nu har kommit i ett läge där bebyggelsen, och därmed inkomsterna, har försenats av skäl som kommunen inte råder över har alltså majoriteten i kommunen genomfört en skattehöjning, som ganska väl motsvarar belastningen på kommunens ekonomi av detta markområde. Det är då rimligt att man får anstånd med amorteringarna.

Jag vill bara avslutningsvis notera vad jag tidigare varit inne på, att centerpartiets förslag om eventuellt återköp, eller ändring av avtalet när det gäller priset, enhälligt avvisas av utskottet. Om en omplanering av detta område i förhållande till de tidigare planerna kommer till stånd, kommer en ändring av fördelningen av kostnaderna mellan kommunerna att aktualiseras. Centerförslaget om statlig medverkan i en stiftelse avvisas också enhälligt av utskottet.

Motivet för anstånd med amorteringarna är att ge handlingsfrihet för kommunen. Det har herr Olof Johansson i Stockholm upprepat. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att även detta strider mot den motion som herr Johansson varit med om att väcka. Där talas det om att motivet för en ändring skulle vara att möjliggöra att Järvaområdet Sollentunadel bevaras för rekreationsändamål. Nu säger herr Johansson att självfallet skall inte riksdagen lägga sig i markanvändningen. Nej, just det. Därför är det handlingsfrihet som är motivet. Men i motionen talade ni om att syftet med engagemanget skulle vara just att lägga sig i kommunens markanvändning. På den punkten har ni alltså backat från er motion, och det tycker jag är glädjande för den som företräder decentraliseringens princip – spridande av beslutsfattandet – vilket vi gör i folkpartiet.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2 a och i övrigt till vad utskottet hemställt.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi riskerar att hamna i rena småtterier, om vi fortsätter på den nivå som debatten förs för närvarande.

Här åberopades en uppvaktning inför finansministern i syfte att lätta på problemen. Jag anser att det är helt konsekvent att när den uppvaktningen inte gav resultat blev alternativet med försäljning till Stockholm intressantare. När det uppträdde en så stark köpare som Stockholms kommun fann vi en lösning. Jag är förvånad över de slutsatser som herr Romanus kom fram till efter den inledning han hade. Om han varit konsekvent hade han dragit sin linje rätt igenom.

Det finns alltså en köpare till det här markområdet. Men en knapp majoritet vill inte sälja, och så klagar man sin nöd hos riksdagen. Härav

kan vi dra den slutsatsen att de nya makthavarna har blivit slavar under sina egna valslogans.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att de båda senaste talarna har en viss förmåga att ge sig hän åt en intern Sollentunadebatt. Jag vill inte lägga mig i den, men jag tycker att det förtjänar att upprepas att det är både ett intresse för hela Stockholmsregionen och ett riksintresse att bevara grönområdet i denna folkrika del av regionen.

Det är väl inget fel att man i en motion säger att man har syftet att bevara marken för friluftssändamål, om det sammanfaller med kommunens syften, vilket det gör om vi ser till valutslaget i den berörda delen av Stockholmsområdet.

Flera talare har sagt att motionen 1587 inte har tillstyrkts. Det är riktigt om man ser motionen som helhet. Men revideringen av avtalets 8 § 2 mom. gäller just amorteringen, och det var en sådan revidering vi krävde i syfte att skapa möjligheter att bevara detta område för rekreationsändamål.

Det är intressant att konstatera att både herr Romanus och herr Palm på grund av valutslaget har tvingats att helt ändra den ståndpunkt man intog under 1960-talet. Hade man fått stöd för sin dåvarande ståndpunkt skulle vi ha kunnat emotse en oerhört stark exploatering av detta område – det kan ingen historieskrivare förneka, utan det förhåller sig så.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm säger att han följer en konsekvent linje. Det har jag svårt att förstå. Jag fattar det så att han ansåg att det var riktigt, när socialdemokraternas talesman för ett år sedan sade att det var rimligt att staten gav anstånd med amorteringen; det skulle ligga helt i linje med de diskussioner som fördes mellan kommunerna och staten. Det ansåg tydligen herr Palm för ett år sedan vara rimligt. Men nu röstar han emot det förslaget. Jag kan inte inse att det är en konsekvent linje.

Det nya som tillkommit är att Stockholms kommun vill köpa det här området. Men det förändrar ju inte saken, eftersom det finns en majoritet i Sollentuna som är emot en sådan försäljning. Detta faktum får väl både herr Palm och jag notera, även om vi inte delar den uppfattningen. Så sent som i måndags beslöt fullmäktige – tyvärr i herr Palms frånvaro – att avvisa förslaget om försäljning. Då gäller fortfarande att ett anstånd med amorteringen skulle ligga i linje med de diskussioner som fördes mellan kommunerna och staten när Järvaältet förvärvades år 1966. Detta var herr Palms och socialdemokraternas linje för ett år sedan. Hur han kan få det att gå ihop med sin uppfattning i dag fattar jag inte, men han kanske vill förklara den saken ytterligare.

När det gäller herr Olof Johansson i Stockholm vill jag återigen påpeka att motionens syfte var att staten skulle lägga sig i användningen av

Nr 121

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvaältet, m. m.*

denna mark. Staten skulle gå in i en stiftelse vars uppgift skulle vara att bevara Sollentunas del av Järvafältet för rekreationsändamål. Avtalet skulle ändras i samma syfte. I dag säger herr Johansson att syftet är handlingsfrihet; staten skall givetvis inte lägga sig i markanvändningen. Jag tycker att herr Johanssons senaste ståndpunkt stämmer bättre med decentraliseringsfilosofin än ståndpunkten i hans motion. Jag hälsar denna ändring med tillfredsställelse – det är en utveckling i rätt riktning.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Såväl herr Bergman som herr Palm har tidigare med bravur deltagit i den här debatten, som trots herr Olof Johanssons i Stockholm försäkringar ytterst gäller om Sollentuna kommun skall hjälpas ur en besvärlig ekonomisk situation genom att få anstånd med påbörjad betalning av den mark på Järvafältet som kommunen förvärvade 1966. Det är huvudfrågan i den här debatten.

Som medborgare i Stockholms kommun ser man ofta prov på den oförmåga som visas i kommuner där de borgerliga partierna försöker regera. Till helt nyligen har debatten kretsat kring de skattehöjningar som skett både i länets landsting och i en rad kommuner. Men det är oklart om det tidigare förekommit att Sveriges riksdag ställts inför spörsmålet att sätta ett i vanlig ordning träffat avtal ur spel. Därför är det ställda kravet värt en extra eftertanke. Jag knyter där an till den fråga som ofta ställs i den här debatten: Vad har riksdagen med den här frågan att göra?

I civilutskottet har det egentligen varit den kommunistiska motionen 586 som lämnat stoff till det majoritetsutlåtande som – om riksdagen är beredd att bryta tidigare principer – ger främst Sollentuna kommun anstånd med den amortering som enligt avtalet skall påbörjas 1975. Många i Sollentuna har ju ansett att en markförsäljning till Stockholms kommun är att föredra. Till det resultatet har socialdemokraterna, folkpartiet och kommunisterna kommit i Sollentuna kommunfullmäktige. Men det ville inte centern och moderaterna vara med om. Kommunens ekonomi kan få en hjälpende hand fram till 1980, om riksdagen vill vara hygglig.

Det är främst tre skäl som jag anser i detta slutstadium av debatten bör föras in i protokollet.

För det första har 1966 års köpeavtal mellan staten och berörda kommuner fattats i största enighet. Hela överenskommelsen finns reglerad i avtal – tillträde, köpeskilling. Mellan kommunerna har upprättats avtal om den interna kostnadsfördelningen. Enligt avtalet skall Sollentuna påbörja sina amorteringar 1975. Om utskottsmajoriteten får som den vill skall denna överenskommelse i avtalet sättas ur spel. Den skall inte längre gälla för Sollentuna. Ett bifall till utskottets hemställan på den här punkten ger belägg för att ett avtal inte längre är värdebeständigt. Liknande avtal där kommuner och staten är engagerade kan med riksdagens medgivande upphävas eller ändras. Det räcker att en kommun

har en tillräckligt stark intressegrupp i riksdagen för att grunderna i ett träffat avtal skall kunna ändras. Även denna fråga har sin förlängda mening. Om vi tar beslutet för Sollentunas del nu, så är fältet självfallet fritt för liknande framställningar. Sollentuna är ju inte den enda borgerligt styrda kommunen som har bekymmer med sin ekonomi.

För det andra bryts avtalet genom att en riksdagsmajoritet sätter sig över staten som förhandlare. Staten har nämligen klarat sin del av avtalet – utrymt fältet i utlovad takt, fullgjort sina skyldigheter, flyttat ut de regementen som hållit till på Järva, påtagit sig nya kostnader för att kunna upplåta fältet för kommunal planering av bostäder och samhälls-service. Det har inte varit tal om att ena avtalsparten, staten, skulle agera hindrande i fullgörandet av avtalets skyldigheter. Riksdagen har också ett ansvar för statens ekonomi och bundenhet till avtal.

För det tredje åberopas att kommunen, i detta fall Sollentuna, borde ges "skäligt rådrum" och att den förändrade situationen ställt Sollentuna inför särskilda problem i fråga om planeringen. Att den något ändrade utbyggnadstakten på Järvafältet ställt Sollentuna kommun liksom andra på Järva berörda kommuner inför nya avvägningar och justeringar av tidigare uppgjorda bostadsprogram känner vi till. Detta problem är emellertid Sollentuna kommun inte ensam om – det uppträder med mycket större styrka i mindre kommuner, där förändringar i sysselsättningsstrukturen ställer till besvärande kommunalekonomiska förvecklingar.

Min uppfattning, herr talman, är att stöd till kommunerna skall ges i former som riksdagen efter vanlig prövning kommer fram till. Det skall vara ett samspel med en invägning av de ekonomiska resurser som står till förfogande. Att bygga upp ett stöd i förlitan på tillfälliga majoriteter i riksdagen är verkligen inte att rekommendera. Man kan tänka sig att en riksdag, som måhända i detta fall, river upp ett avtal, medan en annan riksdag återställer avtalet i dess ursprungliga skick. Så kan det inte få gå till.

Herr talman! Om ett avtal skall ändras måste alla de i avtalet ingående parterna komma överens därom. En ensidig ändring i Järvaavtalet – som riksdagen nu står inför – innebär att riksdagen skjuter en av de avtalslutande parterna åt sidan, nämligen staten. Ett bifall till amorteringsanståndet kan också uppfattas som ett parlamentariskt övergrepp på regeringen i en fråga som genom sin karaktär borde ligga utanför snäva partitaktiska spekulationer. På sikt kan ju inte kommunerna bygga sin ekonomi på riksdagens tillfälliga majoriteter. I varje fall kan jag med bestämdhet påstå att brytandet av ett avtal typ staten-Sollentuna har mycket dålig klang inom det socialdemokratiska partiet.

Så ett par kommentarer till de tidigare inläggen, och först till herr Claeson, som fick markpriset på Järvafältet att framstå som en spekulation från statens sida.

Markpriset innefattar helt klart flyttningskostnader och anläggningar för militären. Vänsterpartiet kommunisternas resönemang innebär att man alltid skall betala bara ett råmarkspris – detta oavsett vad som finns

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

på marken. Är det inte väl tidigt att förenkla värderingsreglerna så att all fast egendom skall betalas efter råmarkspriset, även om det t. ex. finns ett användbart hus på området? Vi vet ju alla att staten inte har gjort några förtjänster på Järvamarken utan bara fått ersättning för de direkta kostnader som har uppstått i och med avflyttningen.

Tänk om vi kunde göra alla markaffärer på bostadsbyggandets område efter herr Claesons principer!

Herr Olof Johansson i Stockholm resonerade om behovet av rekrea-tionsområden i Stockholmsregionen, och det är mycket lätt att instämma i det önskemålet. Jag känner inte heller någon här i riksdagen som har bestritt Sollentunas rätt att planera för ett större grönområde. Det har bara sagts att även om det blir så, innebär detta inte ett intrång på det byggande som man beslöt år 1966. Skulle staten tvinga på Sollentuna ett större naturreservat så finns det ersättningsregler i naturvårdslagen. Men det föreligger inga som helst hinder för Sollentuna att upplåta hela sin mark på Järvafältet till rekrea-tionsområde. Det är något som jag tror att Stockholmsregionen skulle ta emot med mycket stor förtjusning.

Några ord till herr Danell som jag inte hade tänkt replikera, för jag tyckte han for väl lättsinnigt fram med sina repliker i den här debatten. Men när han replikerar Sture Palm, jag skrev ned det ordagrant, säger han så här: Låt oss gå tillbaka till det val i början av 1960-talet där socialdemokraterna lovade att bebygga Järvafältet med höghus och betong. Strax efteråt sade herr Danell att en del av hans konservativa läggning bestod i att han alltid gick till grunden med problemen och tog reda på saker och ting. Nu är vi väldigt intresserade av om denna grundliga konservativa ledamot av Sveriges riksdag vill dokumentera i den här debatten att socialdemokraterna gått ut med ett valprogram 1960 där vi sagt att Järvafältet skall bebyggas med höghus och betong.

Slutligen sade herr Danell att det är lämpligare att diskutera frågorna om försäljning eller ej av Sollentunas mark i Sollentuna. Men det är inte riksdagen som begärt att få hit dessa frågor. De har kommit via Olof Johansson i centerpartiet och Tore Claeson i vänsterpartiet kommunisterna. När Sollentuna kommun uppenbarligen medvetet fört fram frågan till riksdagen för att få pengar eller anstånd med utbetalningar som kommunen står inför 1975 måste man finna sig i att riksdagsledamöterna lägger fram synpunkter på hur man kunde hanterat dessa frågor även med vetskap om att man har en betalningsskyldighet 1975.

Med dessa ord vill jag, herr talman, tillstyrka den under punkt 3 i civilutskottets betänkande nr 35 avgivna reservationen av samtliga socialdemokrater.

I detta anförande instämde herrar Andersson i Södertälje, Gustafsson i Barkarby, Nordberg och Lundgren (samtliga s).

Herr CLAESON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Den här debatten har i mångt och mycket kommit att

handla om Sollentunas problem. Jag kan inte frigöra mig från att de som, speciellt och nästan uteslutande, har uppehållit sig vid detta är ute i avsikt att söka få kammarens ledamöter att tro att detta enbart är ett Sollentunaproblem, vilket icke är fallet.

Herr Lindkvist frågade vad riksdagen har med den här frågan att göra. Självklart måste riksdagen kunna debattera och ställa förslag i de fall då staten som avtalspartner har sålt mark till kommunerna för ett pris som utav många, i vart fall inom vänsterpartiet kommunisterna, uppfattats som alldeles för högt. När det dessutom har blivit radikalt förändrade förutsättningar för användningen av denna mark, vilka går ut över de människor som nu bor på Järvafältet eller som kommer att bosätta sig där, då må det vara motiverat att ta upp en sådan här fråga i riksdagen.

Nuvarande riktlinjer för statens försäljning av mark – det kan finnas skäl att påpeka det – har antagits 1967, alltså efter det att ifrågavarande avtal träffats. Jag vill nämna detta som ett apropå till vad som sagts beträffande principerna för markförsäljning.

Kommunisterna har tagit upp den här frågan, som herr Bergman sade, från den utgångspunkten tidigare. Bl. a. gjorde vi det år 1966 i en motion från den utgångspunkten att priset för marken var högt och att det påverkade boendekostnaderna i en mycket ogynnsam riktning.

Det förhållandet att de berörda kommunerna ligger i Storstockholmsområdet, eller Sollentuna kommuns dåliga ekonomi har inte alls någon avgörande betydelse för vpk-gruppens förslag och vårt ställningstagande. Vi skulle troligen, herr talman, ha handlat likadant, och kommer säkerligen att handla likadant, om och när en sådan här fråga aktualiseras på nytt – dvs. när staten betingar sig så höga markpriser av kommunerna att det väsentligt bidrar till att höja boendekostnaderna för de människor som skall bo där.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindkvist säger att riksdagen skulle ändra avtalet om den bifaller utskottsmajoritetens förslag. Han anser att riksdagen då skulle sätta sig över den ena avtalsslutande parten.

För det första är det inte fråga om en ändring av avtalets materiella bestämmelser, utan bara om ett uppskov med amorteringar. För det andra är det riksdagen som är den ena avtalsslutande parten. Riksdagen har godkänt det här avtalet för statens del. Då måste väl riksdagen ha möjlighet att ge uppskov med amorteringar! Det är ingen ny sak i Sverige att den som har sålt ett markområde på kredit kan ge anstånd med amorteringarna.

Vidare säger herr Lindkvist: Det behövs bara att en kommun är väl företrädd här i riksdagen för att man skall kunna riva upp avtal i fortsättningen. Herr Palm, herr Wennerfors och jag får väl ta åt oss av den här komplimangen. Men jag tror knappast att det är för att Sollentuna är så starkt företrädd här i riksdagen, som riksdagen eventuellt kan komma att besluta om att medge det önskade uppskovet med amorteringar.

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

Ett bifall till utskottets hemställan innebär inte heller att de väckta motionerna godkänns, utan det som utskottsmajoriteten föreslår, och som jag hoppas att riksdagen kommer att besluta – det får vi se snart – är att det anstånd med amorteringar skulle medges, som kommunen har begärt vid en uppvaktning hos finansministern, och som herr Lindkvists partivänner i kommunen i fråga ställde sig bakom vid det tillfället.

Slutligen säger herr Lindkvist: Riksdagen har ansvar för statens ekonomi, så man måste tänka sig för. Ja men, om riksdagen medger uppskov med dessa amorteringar i fem år, på vilket sätt medför det besvär för statens ekonomi? Staten får ränta på pengarna och staten får in sina pengar så småningom. Staten har väl inte en så svag likviditet, att den inte klarar ett anstånd med amorteringen av dessa 54 miljoner kronor? Det menar väl inte herr Lindkvist?

Slutligen skulle jag vilja ställa en fråga till herr Lindkvist, som nu vill vara mycket bokstavstrogen när det gäller det här avtalet. Även om förutsättningarna har förändrats – och det bestrider inte någon – vill han ändå hålla på varje bokstav.

Jag skulle alltså vilja fråga herr Lindkvist: Om den nya majoriteten i Sollentuna skulle besluta att icke bebygga detta område över huvud taget, så finns det regler i avtalet som säger hur kostnaden för köpet skall fördelas om mellan kommunerna. Är då herr Lindkvist beredd att, trots att det blir drastiskt ändrade förutsättningar för avtalet, använda sitt politiska inflytande inom socialdemokraterna i Stockholm för att verka för att Stockholm skall följa avtalet bokstavstroget, och inte hävda något om ändrade förutsättningar utan helt och hållet betala de mycket stora ökade belopp som Stockholm då får på sin lott? Vill herr Lindkvist svara ja på den frågan?

Herr DANELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick en fråga huruvida jag kunde bevisa att det i socialdemokraternas valprogram år 1960 stod att man ville bygga höghus ute på Järvafältet. Det kan jag inte bevisa; jag tror inte ens att det stod i något valprogram, eftersom väljarna faktiskt fick det här beskedet på valdagen. Diskussionen hade naturligtvis varit en annan om det hade funnits några djupare programmeringar bakom ett utspel av det här slaget, men det gjorde det inte. Vad som fanns i sinnet är en annan sak. Vi kan bara se vad det blivit av de bebyggda delarna av Järvafältet, exempelvis Tensta. Jag vill inte påstå att Tensta är ett exempel på något småhusbyggande utan snarare ett resultat av den typiska socialdemokratiska bostadspolitik som vi såg genomföras under 1960-talet.

Till sist: Det är faktiskt på det viset att riksdagen, liksom staten, har möjlighet att säga att vi som säljare sett att de grunder som fanns för avtalet 1966 helt enkelt inte finns i dag. Avtalet grundar sig på bostadsbyggnadsprognoser av en storlek som är helt främmande för oss i Stockholmsregionen för närvarande. Om inte annat så framgår det av vad jag läste upp ur § 6 i avtalet som vi finner på s.14 i utskottsbetänkandet.

där man bl. a. säger att kommunerna skall upplåta 100 000 m' sammanlagd bruttovåningsyta till statliga förvaltningar. Jag frågade som sagt byggnadsstyrelsen i dag och fick till svar att det naturligtvis inte var aktuellt att efterfråga dessa 100 000 m'. Det är bara ett tecken på att de grunder som fanns för avtalet 1966 inte finns i dag.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindkvist sade en positiv sak, för att börja med den. Han instämde rakare än vad jag hört av någon hittills från socialdemokratiskt håll i värdet av ett rekreationsområde i den här delen av Stockholmsregionen. Då undrar jag bara om det är därför som herr Lindkvists partikamrater i Stockholms stadshus med knappast möjliga majoritet är beredda att lägga upp 85 miljoner kronor för att inhandla större delen av det här området.

Herr Lindkvist sade också något ganska häpnadsväckande, nämligen att ett riksdagsbeslut som skulle gå emot socialdemokraternas önskemål skulle innebära ett parlamentariskt övergrepp på regeringen. Jag antar att han inte menade vad han sade. Som det påpekats tidigare har riksdagen varit med om att fatta beslut om avtalet, och vid den uppvaktning som herr Romanus har nämnt vid flera tillfällen, sade finansministern när man kom in på anstånd med amorteringarna att det förutsätter att frågan går tillbaka till riksdagen. Så enkelt är det med den saken. Om inte herr Lindkvist tror på oss som pläderar för amorteringsanstånd så kan han väl ändå lita på sin egen finansminister.

Så har herr Lindkvist sagt att avtalet inte längre skulle gälla för Sollentuna. Även om det finns i utskottshandlingarna upprepar jag, att det är de kommuner som inte påbörjat amortering som skall ha amorteringsuppskov. Det är alltså Sollentuna och Sundbyberg, den senare med socialdemokratisk majoritet, om det kan vara intressant.

Herr Lindkvist kom med ytterligare en felaktighet. Han sade att man har utrymt Järvaåfältet i utlovad takt. Det är inte så länge sedan man för Sundbybergs del gjorde en revidering i ett överlåtelseavtal och förbehöll staten rätten att vara kvar med vissa anläggningar till den 30 september 1979. Så är det med fakta på den punkten.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först säga till herr Olof Johansson i Stockholm att det är förspilld möda att försöka räkna ut vad som skulle ha skett med det område som Stockholms kommun skulle köpa, eftersom Sollentuna kommun inte tänker sälja området till Stockholm. Jag understryker gärna att Stockholm som storstad har ett mycket stort behov av ett rekreationsområde, och jag tror att det är ett stort intresse oavsett var gränserna löper på Järvaåfältet. Men den debatten är passé, eftersom centern och moderaterna tillsammans med Sollentunapartiet har beslutat att marken inte skall säljas till Stockholm.

Det är inte helt sant, herr Olof Johansson, att den uppskjutna amorteringen delvis också skall gälla Sundbyberg. Sundbyberg har påbörjat

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
stallig mark på
Järvafältet, m. m.*

sin del av amorteringarna när det gäller Hallonbergen. Det är alltså Rissneområdet som är kvar, och beträffande detta har man kommit överens. Jag vill understryka att det här föreligger en överenskommelse om att amorteringarna skall uppskjutas till 1979. Det är någonting helt annat än att riksdagen fattar ett beslut, när den ena avtalsparten, som i det här fallet är regeringen, på riksdagens vägnar har träffat en överenskommelse med vederbörande kommun.

Herr Danell sade att han inte kunde dokumentera sitt påstående, och det visste jag förut. Trots att jag är mycket verksam i Stockholms Arbetsarkommun känner jag inte till att vi på valdagen 1960 skulle ha varit så obetänksamma att vi gått ut och sagt, att på Järvafältet skall det byggas höghus av betong. Herr Danell försökte inbilla riksdagen att det var så. Jag säger att han försökte lura riksdagen. Detta har nämligen inte förekommit, och ett tecken på det är ju att om herr Danell hade trott det själv, hade han haft en dokumentation att förelägga riksdagen i den här debatten.

Till herr Romanus vill jag säga, att i den mån jag kan använda mitt inflytande för att rädda borgerligt styrda kommuner i Stockholmsregionen är det naturligtvis en kär plikt för mig. Det är egentligen en livsuppgift för en aktiv socialdemokrat att försöka rätta till allt som går snett. Men jag ser detta i mycket kort perspektiv, herr Romanus – bara fram till valet 1976. Då tror jag att vi får en ändring, och då är det lättare för oss att arbeta tillsammans med de socialdemokrater som jag hoppas har fått övertaget både i Sollentuna och i andra kommuner nära Stockholmsområdet.

Jag tror att herr Romanus glömmer bort en viktig sak i debatten. Det har nämligen gjorts en uppvaktning hos finansministern, och finansministern företräder i det här sammanhanget den ena parten. Kan verkligen inte herr Romanus se skillnad mellan att parterna träffar ett frivilligt avtal om anstånd och att den ena parten anser att det inte finns skäl att medge ett amorteringsanstånd och sätts på plats av riksdagen? Jag tycker att det skulle vara motiverat att noga fundera över den frågan.

Herr ROMANUS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag anser att det är riksdagen som är part – riksdagen har ju godkänt det här avtalet på statens vägnar – tycker jag självfallet att det är fråga om en frivillig ändring, om riksdagen skulle bifalla utskottets förslag. Riksdagen står ju inte under något tvång, utan vi får förutsätta att ledamöterna röstar frivilligt i detta ärende liksom i andra.

Att man i det här fallet ger ett annat svar till kommunen än finansministern gjorde, tror jag faktiskt att finansministern tar med en viss ro. Han har onckligen större ekonomiska bekymmer än den här frågan. Som nämnts hänvisade också finansministern till att så här kunde *han* inte göra utan att riksdagen godkände det. Då är det helt naturligt att riksdagen kan fatta ett sådant beslut. Riksdagen står trots allt inte under

finansministern, herr Lindkvist, även om finansministern är en betydande person.

Slutligen noterar jag att herr Lindkvist – jag hoppas att jag inte missförstod honom – är beredd att, om Sollentuna kommuns majoritet beslutar att inte bebygga Järvafältet, verka för att Stockholms kommun skall ta på sig de ökade kostnader för markköpet som följer av en bokstavig tolkning av avtalet. Att herr Lindkvist och jag hoppas att det skall bli ändrade förhållanden i Sollentuna – för min del gäller förhoppningarna också Stockholm – är ju en sak för sig. Vi måste ändå finna oss i valutslaget.

Jag konstaterar alltså att herr Lindkvist förklarar sig beredd att verka för detta. Jag utgår från att han har ett betydande inflytande inom socialdemokratien i Stockholm. Kanske har jag med det här korta replikskiftet lyckats göra en hel del för Sollentunas ekonomi. Det är jag i så fall glad över.

Herr LINDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Så här långtgående slutsatser av min önskan att medverka till att rätta till det som har gått snett i Stockholmsregionen får väl ändå stå för herr Romanus' egen räkning. Han menade ju att jag skulle verka för att Stockholms kommun skulle ta på sig de här kostnaderna.

Herr Romanus skall nog lära sig att i det här interna kommunavtalet finns fem kommuner representerade, alla med sina främsta kommunalmän. Det är de som skall göra upp om hur en ändrad fördelning skall ske och inte jag genom mitt inflytande i Stockholm, som jag tror att herr Romanus har överbetonat.

Vidare konstaterar jag att vi inte kan mötas i sakfrågan om avtalet. Där har vi helt olika meningar.

Till herr Claeson vill jag säga att jag har stor respekt för hans ansträngningar att få rimliga kostnader för de markköp som behövs för bostadsbebyggelse. Jag tror att det är riktigt att göra det. Men jag föredrog i mitt anförande från talarstolen de skäl som har bildat underlagen till statens markpris på Järvafältet. Jag drog av resonemanget den slutsatsen att det var ett bra exempel på att en markförsäljare bara tar ut de kostnader som är föranledda av en avflyttning från området för att ge plats åt bostäder och samhällsservice. Det har inte herr Claeson bestritt, och då tycker jag att det är fel att gå ut och säga att vi rör oss med för höga kostnader. Här är det en kostnadsanpassning till de utgifter som staten har för detta.

Sedan säger herr Claeson att det är synd att vi bara diskuterar Sollentuna kommun. Ja, det är klart att det är synd. Men det har blivit huvudfrågan i den här debatten, och i den medverkar ju herr Claeson genom att ställa upp på de borgerliga partiernas sida i utskottsmajoriteten. Det är precis det som sker. Jag tror att herr Claeson skall göra klart för sig att han är fångad i den borgerliga buren när det gäller den här frågan.

Det märkliga är att kommunisterna i Sollentuna har yrkat på försäljning

Nr 121

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

av Sollentunamarcken till Stockholm för att lösa kommunens problem. Men genom det beslut som kan komma att bli följden av utskottsmajoritetens inställning i betänkandet kan alltså amorteringarna av Järvamarcken för Sollentunas del komma att rädda kommunens ekonomi.

Kommunisterna i Sollentuna har alltså en uppfattning, medan kommunisterna i riksdagen tydligen har en annan uppfattning. Med en lätt travestering av ett uttryck från ett annat område vill jag säga att det kommunisterna har i den här frågan, det har de tydligen i Sollentuna.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Claeson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Av den hittillsvarande debatten kan man lätt få intrycket att den här frågan är en Stockholmsregionsfråga av begränsat intresse för oss som kommer från andra delar av landet. Jag tycker emellertid att det finns anledning att markera att frågan också har en principiell sida som mycket litet – eller knappast alls – har varit berörd i debatten här tidigare. Frågan gäller vilken roll staten skall spela, respektive vilken roll kommunerna skall spela i frågor av den här typen.

Vi har ju här anledning att lyssna till långa utläggningar om vikten av kommunal demokrati, kommunal självbestämmanderätt, möjlighet för kommunerna att sköta planeringsfrågor och liknande. Jag tror att vi gör mycket klokt i att inte glömma dessa principiella uppfattningar, som jag för övrigt för min del ansluter mig till.

Frågan om markförvärv från statens sida har aktualitet i fler kommuner och i flera delar av landet än Stockholmsregionen och Sollentuna – det skall riksdagen vara helt medveten om. Det finns säkert många kommuner som kan redovisa ungefär samma skäl för framstötter i den här riktningen som nu har redovisats i motionen. Visserligen har de skälen så att säga lämnats åt sidan numera, även om vissa argument, särskilt från herr Olof Johansson i Stockholm, får en att tro att civilutskottet skulle ha biträtt de tankegångar som framförts i den motion där han står som första namn.

En fråga gäller ändrade förutsättningar för kommunernas handlande från den tidpunkt då man förvärvar mark fram till förverkligande av planerna. Vi vet att under den tiden kan mycket inträffa som gör att kommunen måste omdisponera och göra ändringar i sin planering. Detta vet varje kommunalman, och det hoppas jag att alla de som har deltagit i debatten här, framför allt de som har motionerat i denna fråga, är klara över. Det finns hänsyn av flera slag som man måste ta när det gäller den fortlöpande planeringen och förändringar som kan inträda.

Det handlar om medborgarnas preferenser från tid till annan, om ändrade önskemål när det gäller disposition av mark, byggande och mycket annat.

Det handlar vidare om industriernas planering. Vi vet att ofta förleds kommunerna att planera utifrån prognoser som industrierna presenterar

och som inte sällan visar sig sakna underlag när planerna skall genomföras. Även de som planerar för industrierna är ju underkastade samma fördömmelse som vi övriga när det gäller den här frågan. Jag kritiserar alltså inte detta – jag bara noterar det.

Det gäller ändrade planer beträffande kommersiell och kommunal service av olika slag, det handlar om trafikplanering och annat liknande.

Jag skall avhålla mig från att göra listan längre. Med vad jag anfört har jag velat framhålla att det kommer alltid att vara så att vi får lov att revidera planeringen.

Nu är frågan vad kommuner som har förvärvat mark från staten och kanske rent av också från enskilda skall företa sig i en sådan här situation. Jag menar för min del att man skall definitivt inte göra som man gjort när det gäller den fråga vi nu diskuterar.

Det har sagts här i debatten och även i utskottsbetänkandet att det skulle vara fråga om ett uppskov för att ge kommunen handlingsfrihet. Jag måste säga att jag har väldigt svårt att förstå på vilket sätt handlingsfriheten förändras genom att man beviljar ett uppskov med påbörjande av amorteringarna. Det kan inte ske i annan mån än vad som gäller den ekonomiska sidan.

Det står i utskottsbetänkandet och det har sagts i debatten, framför allt av herr Olof Johansson, att Sollentuna skulle vara utsatt för ekonomisk press. Jag frågar: Från vem eller från vilka? Jag utgår nämligen från att ansvariga företrädare för kommunen i fråga har gått in i det här avtalet med helt öppna ögon, klart inseende att det följer ett ansvar med ett markförvärv och att man har begränsade möjligheter att veta hurvuda man kan fullfölja den planering som man räknade med skulle kunna genomföras när markförvärvet skedde.

Å andra sidan sägs det att riksdagen skall inte lägga sig i planeringen. Nej, tacka för det. Och det finns väl ett särskilt behov hos herr Olof Johansson att slänga ut den brasklappen bland alla de andra argumenten som definitivt går på tvärs mot detta argument. Nu har ju herr Romanus undervisat sin mittenbroder – det är han väl alltfört – om vad han har att tänka på i dessa sammanhang, och jag kan i långa stycken just på den punkten instämma med herr Romanus.

I reservationen 2 a föreslås följande skrivning:

”Även om vad sålunda anförts kan anses konstituera ett visst statens medansvar har utskottet emellertid inte ansett sig nu kunna tillstyrka förhandlingar om en sänkning av den totala köpeskillingen.” Och sedan kommer det en väldigt viktig mening: ”Därvid har bl. a. beaktats de konsekvenser ett sådant beslut skulle kunna få i andra fall.”

Tydligen är de borgerliga ledamöterna införstådda med att den här frågan också har sin principiella sida. Men man har helt underlåtit att fästa något som helst avseende vid detta när det gäller det slutliga ställningstagandet, och jag ber återigen riksdagen att vara medveten om att vi inte får vara helt främmande för att liknande framstötter kommer att kunna ske i framtiden under åberopande av vad riksdagen har gjort just i denna fråga.

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvaåfältet, m. m.*

Det är alltså lugnast, enligt reservanterna, att inte ge sig på köpeskillingen. Men nu handlar ju inte avtalet inte bara om köpeskillingen utan har även andra viktiga delar av betydelse för en bedömning av avtalet – frågor som också ingår i avtal av liknande slag som andra kommuner har träffat med staten.

Ett visst grönområde har varit mycket diskuterat i detta sammanhang. Jag utgår från att Stockholms kommun inte är utan ansvar när det gäller att sörja även för den delen av sin planering. Men jag menar att denna fråga i så fall skall överlämnas till Stockholms kommun, om det är så att man där disponerar över det markområde som det kan handla om. I dag handlar det dock om Sollentuna, och då är det Sollentuna som skall ta på sig det ansvaret. Det går inte att ibland hävda kommunernas självbestämmanderätt och suveränitet när det gäller planeringen och ibland säga att nu skall staten hjälpa oss att genomföra planeringen. Jag utgår sålunda från att alldeles oavsett vad som sker, om Sollentuna behåller markområdet eller om Stockholms kommun förvärvar marken, så kommer behoven av strövområden, grönområden och liknande nyttigheter att bli tillgodosedda inom denna region på samma sätt som sker inom andra regioner.

Sedan var det ett intressant argument herr Danell anförde när det gällde det ställningstagande som moderaterna gjort i civilutskottet. Jag hoppas att herr Olof Johansson i Stockholm lyssnade uppmärksamt på det. Skälet var statsmakternas ödesdiga beslut om utflyttning av statlig förvaltning till andra delar av landet. Jag vet inte om herr Olof Johansson just i det sammanhanget accepterar ett sådant argument för den ställning som civilutskottets majoritet intagit, men i sakfrågan har Olof Johanssons parti såvitt jag vet sällat sig till dem som menat att också det beslutet var rimligt och riktigt och att det bör fullföljas. Det tycks vara så att man kan använda argumenten litet hur som helst beroende på vilken fråga man diskuterar.

Jag har här avhållit mig från att ge mig in i en debatt som handlar om regionala förhållanden inom Stockholmsområdet, och jag har gjort det av två skäl. Det första och viktigaste skälet är att jag anser att denna fråga har principiell betydelse. Det andra skälet är att jag naturligtvis har begränsad kännedom om de lokala förhållandena i den här regionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen 3.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag vill bara med hänsyn till det som herr Henrikson sade om att det är lugnast att inte ge sig in på någon prisprövning ställa frågan: Lugnast för vem eller vilka? I vart fall inte för de människor som kommer att bosätta sig i området eller som på annat sätt är direkt berörda.

Sedan sade herr Lindkvist att markpriset innefattar också flyttningskostnader för vissa byggnader och liknande. Jag hade tidigare ingen rätt

till ytterligare genmäle, och därför vill jag säga nu att det är jag medveten om. Men det är just det som vi från vänsterpartiet kommunisterna vänder oss mot. Om exempelvis två regementen skall flyttas från ett område eller ett fält, så vänder vi oss mot att de kostnader som följer med flytningen och etableringen till ett nytt område för övningar och annat skall ligga till grund för markprissättningen. Herr Lindkvist var ganska nära när han förmodade att vi vill gå på råmarkskostnaderna. I vart fall skall inte sådana kostnader få ligga till grund för och vara bestämmande för priset.

Vidare har det sagts att kommunisterna i Sollentuna är överens om att sälja mark till Stockholms kommun. I så fall befinner sig de i sällskap med herr Lindkvists partivänner. Och jag tycker att deras ställningstagande är riktigt. I den situation som Sollentuna kommun nu befinner sig i tycker jag det är i sin ordning att man går med på att sälja mark. Men jag vill understryka att kommunisterna i Sollentuna tillstyrker det förslag vi nu ställer i riksdagen om förhandlingar i syfte att sänka priset på marken. Det gör, vill jag påstå, också de flesta av de människor som berörs i de fem Järvaöskommunerna.

Herr OLOF JOHANSSON i Stockholm (c):

Herr talman! Nu har debatten hunnit så långt att vi börjar få en repetition av argument som framförts tidigare.

När jag säger att vi inte skall motverka den fysiska riksplaneringens intentioner så är det fråga om att främja handlingsfriheten, herr Henrikson. Ekonomin är där en väsentlig del.

Herr Henrikson varnar riksdagen för att vad vi här begär skulle få konsekvenser långt utöver vad man tänkt sig. Varför då inte också – om herr Henrikson nu är så räddhågad av sig – varna Kungl. Maj:t, som ju företar ändringar av amorteringen i avtalet? Det kan i så fall också få oanade konsekvenser.

Jag noterar att vaktsläendet kring rekreationsområden från socialdemokratiskt håll hittills bara är ord. Jag har inte hört så mycket om handling. I varje fall har man ännu inte ställt upp bakom sitt eget statsråds uttalande i anslutning till den fysiska riksplaneringen.

Jag tycker att man bör erkänna sitt syfte med en motion. Jag hemlighåller inte att jag vill ha ett grönområde i denna del av Stockholm. Varför skulle jag göra det? Men det är naturligtvis kommunen som beslutar, och det skall inte riksdagen lägga sig i.

Herr Danell har som argument anfört den statliga utlokaliseringen. Herr Danell får naturligtvis använda vilka argument han vill, men jag vill påpeka att det inte finns med i utskottsbetänkandet.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort.

När jag sade att det var lugnast att inte röra priset, herr Claeson, så citerade jag ur reservationen 2 a. Det var tydligt att reservanterna ansåg att

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvafältet, m. m.*

det var lugnast att inte röra priset, med hänsyn till de prejudicerande verkningar som det skulle kunna få.

Herr Olof Johansson i Stockholm säger att vi bara i ord anslutit oss till vaktsläendet kring rekreationsområden. Jag vill att kommunerna skall kunna handla i sådana här sammanhang. Herr Olof Johansson litar inte på att kommunerna kan handla.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

H e m s t ä l l a n

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Claeson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Claeson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 288
Nej - 15
Avstår - 2

M o t i v e r i n g e n

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels den i reservationen nr 2 a av herr Wennerfors m. fl. anförda motiveringen, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Danell begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren godkänner civilutskottets motivering i betänkandet nr 35 punkten 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt den i reservationen nr 2 a av herr Wennerfors m. fl. anförda motiveringen.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Schött begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 139
Nej - 152
Avstår - 15

Nr 121

Onsdagen den
13 november 1974

*Försäljning av
statlig mark på
Järvaältet, m. m.*

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Petersson i Nybro m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bergman i Göteborg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller civilutskottets hemställan i betänkandet nr 35 punkten 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Petersson i Nybro m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 167
Nej - 139

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 22.00.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert